L173641
Auhinnatöö

Õiguse allikad Eesti Vabariigis.

Qui jure suo utitur
neminem laedit.

Kureson, Sergei

Auhinnatöö
473641

Juri "Juristide hääl"
konkurss 11. nov. 1927. I. A.

1 nov. 1927
№ 247 (c)

Õiguse allikad Eesti Vabariigis.

1. detb. 1927. a. Tartu ülikoolis autoreeritud kõnevõistluse auhinnaga pärjatud töö.
Autor: stud. jur. Sergei Kuressoo
Õige: Kaarlimäe
Tartu ülikooli Sekretär

1-A 18886

D
Bibliotheca
Universitatis
Tartuensis
473641

Sissejuhatus.

Natsionaalsed mõtted, mis XIX sajandu
keskel liikuma hakkasid, said eriti suurt
hoogu Itaalia teadlase ja püüjmehe
Mancini poolt. Sel ajusel tekkis Itaalia
ühinemine. Natsionaalsed tunded andsid ka
tõuget riikide lagunemiseks, ja hakkasid
lagunema nimelt segarüüjd riigid, mis koos-
nesid paljudest rahvustest[1]"
Nii on ajaloos tuntud Türgi lagunemine
Berliini kongressi järele 1878 a. Käärimised
kestsid ka Vene ümarüngis, kus vahtsed rahvas,
valgevenelased moodustasid ainult 40 %
kogu Vene keisririigi alamatest. Enne ilma-
sõda oli jälle raskne. Paistis nagu oleks

---

1) Vrd. Laun, R. Das Nationalitätsprinzip in seinem Einfluss auf die Staaten bildung (Handbuch der Politik. Erster Bd. Berlin 1920 lkk 59 jr. j.)

Euroopa ülmaaart lõplik, millel pole
loota muudatusi[1].
Kogu Euroopa oli jagatud suuteks poliitilisteks
ühikuteks
Suur ilmasõda tõi enesega kaasa revolutsioo-
nid ja langesid imperialistlikud riigikorrad.
Tulid uued ümberkindamised maailma
politikas. Lubati rahvaste vaba enesemäära-
mise õigust.[2] Euroopas tekkis üheksa uut
riiki, nende hulgas ka Eesti Vabariik.
13 sajandyn algul saatuses võõra rahva alla, ei
jäänud eestlased rahule oma olukorraga, vaid
asuvad kohti oma rahulolematust mässudega.
Ka orjuses olles ei kustunud enese maksma-
panemise soov ja tahe.

---

[1] Süp, A. Rahvusvahelise õiguse süsteem. Tartu 1927 lkk. 37-45.

[2] Meurer, Chr. Die vierzehn Punkte Wilsons und die Grundlagen des Friedens. Völkerbund. (Handbuch der Politik. Zweiter Bd. Berlin-Leipzig 1920 lkk. 302 ff.)

1849. XIX sajandi keskel antud taburahva seadused aitasid kuntavalt taburahva olukorda parandada. Majanduslise olukorra paranemisega ühtib ka eneseteadvuse selgitside näol. Seda ärkamisaega, mis on rahvuslise enesetunde erilises hoogsas väljendajaks. 1905 a. olid rahutused, mis sihitus Vene keisririigi vastu. Vene Duumas tekkis rahvuslaste fööderalistide grupp, kuhu kuulusid Balti rahvuste esitajad, nende hulgas ka Eesti. Grupi ülesandeks oli võidelda Vene surve poliitikaga, mis oli sihitud väikerahvaste vastu.

Need faktorid olid mõõdavandvalt tähtsad meie riigi kujunemisel. Eesti löi Vene riigist lahti (Maapäeva otsus kõrgemast võimust 15.XI.17) ja kuulutas end iseseisvaks vabariigiks 24 veebruaril 1918 a. [2]

---

[2] Laaman E. Eesti iseseisvuse ajalugu. Kogutevses „Eesti" Tartu 1926; lhk 261 jj.

[1] Riig. A. edim. t. Balti lut.

Mute riikide tekkimisega kerkivad küsimused päritavuse ehk suktsessiooni kohta, millel on suured praktilised järelvused[1]. Kõige pealt on meil tähtis teada, mil määral päris Eesti Venelt Eesti õigushiku korra siseõiguse alal ja mil määral läksid Vene riigilt rahvusvahelised õigused ja kohustused üle Eesti riigile.

Mis puutub küsimuse teise poolesse, siis võib öelda, et seni rahvusvahelise õiguse uurijate ja teadlaste seisukohalt rahvusvahelised õigused ja kohustused ei lähe üle uue riigi peale, mis ranast lahku löök, küll aga tema riik jääb rahvusvaheliste kohustuste kandjaks endiselt edasi. Ajalost on võimalik näiteid palju tuua,

---

[1] Heilborn, P. Völkerrecht. (Enzyklopädie der Rechtswissenschaft, hrsg. v. Holtzendorff u. Kohler, Leipzig u. Berlin 1913-5 Bd. V. lhk. 484 ff.

nagu: Austria kaotas 1859 a. Lombardia, 1866 a. Veneetsia, kuid tema rahvusvahelised kohustused jäid endiselt jõusse.[1] Ka lepinguõigused, mis vanalt riigilt pärit, ei lähe uuele riigile üle. On ainult üksikuid juhtumisi, kus vana riigi lepingud on kohustatavad uuele riigile, näit. piirileping.[2] Emariigi endiste võlgade eest uued riigid ei vastuta, olgugi, et poliitiliselt taheta kse ka uusi liike vana riigi teatavat liiki võlgade eest, mis pandud näit. lahtilöönud riigile jäänud emariigi varandustega, vastutust panna kandma[3]. Kuid võlgade küsimus lahendatakse harilikult rahulepingutes. Eesti ei saa Eesti-Vene rahulepingu[4] art. XII, punkt 2 põhjal mingisugust vastutust Vene riigi võlgade eest.

---

1) Мартенс, Ф. Ф. Современное международное право цивилизованных народов I. III. lk. 290.

2) Piip, A. eelm. töö lk. 50 jj.

3) Liszt, Fr. Das Völkerrecht, Berlin 1918. lk. 174 jj.

4) „Riigi Teataja" № 24/25 – 1920 a.

mitmesugune kohustus oleks ehk võimud kerkida temale endisest kuuluvusest Vene riigi külge. Nii on siis teoreetiliselt õige, et meie riik ei päri midagi vanalt riigilt; ja ka siseõiguse alal peab meie riik omale ise õigusliku korra looma. Kuid tegelikult see on seotud üksaamatute raskustega, mida ühes iseseisvaks kuulutamisega õle õõ mut korda. Sellepärast ongi viisiks ja aeud, et meie riigid tunnustavad vana riigi seadusi esialgu omaks.

Nii tegi ka Eesti. Ajutine valitsus võttis vastu 19 nov. 1918 a seaduse ülemineku aja kohta", mille järele:

1. Kõik ametasutused ja ametnikud ohd kohustatud oma tegevust senisel alusel jätkama, kuni see tegevus seadusandliku võimu poolt ei olnud

---

1) „Riigi Teataja" № 1 — 1918.

muudetud;

2. kuni uute seaduste väljaandmiseni ehk endiste muutmiseni pandi maksma need seadused, mis 24 Oktoobrini 1917 a. praegune Eesti riigi piirides jõus olid, niivõrd kui need seadused Eesti Maapäeva otsust mööda, mis 15 nov. 1917 a vastu võetud Päästekomitee manifesti läki 25 novembrist 1918 a, kuuka ajutise valitsuse endiste ja käesoleva määruse läki muudetud ei olaud;

3. Pärast 24 okt. 1917 a. väljaantud seadustest ja määrustest jäid maksma, mis Saksa okkupatsiooni võimude poolt antud, need määrused, ja ilmunud „Verordnungsblatt für die baltischen Lande-s"

Selleja hakkasid Eestis maksma endise ilmariigi - Vene laiaulatuslikud ja mitmekülgsed seadused. Peale Saksa päevde maalt lahkumist hakkasidsbot ilmuma Eesti omad seadused.

Silmapilgu tarvidustest väljaminnes, loodi otse palavikuga kiirusega suurel hulgal õigusnorme, mis oma iseloomu poolest vankuvad[1] Seadusandjale lisaks tuli valitsus, millele anti õigus välja anda seaduse jõulisi määrusi.

Meil maksvate õigusnormide kogu on igatahes suur ja ka väga mitmekesine oma ajalooliste arenemiste poolest.

---

[1] Csekey, S. Die Quellen des estnischen Verwaltungsrechts, Tartu 1927. lhk. 3 ff.

Õiguse allikatest.

Õiguse allikate all tuleb mõista mitmesuguseid viise või vorme, millistes väljub õigus. Õskusõõna õiguse allikas ei ole ijal ajal ega iga rahva juures ühesugust tähendust leidnud[1]. Kuid ka on vana. Hearn oma töös „The Theory of Egal Duties and Rights" arvab, et selle loojaks on Titus Livius, kes nimetab XII tahvli seadust, fons omnis publici privatique juris[2].

Õiguse allikatele on laialdaselt tähendus antud. Me võtkime seep. õiguse allikaid vaadata kõt laiemas ja kitsamas mõttes.

Õiguse allikad laiemas mõttes on:
ai tegurid, mis õiguse loomisel osa võtavad,

[1] Vrd Dernburg, H. Das bürgerliche Recht des Deutschen Reichs und Preussens I Bd. Halle 1906 lkx. 62 jj.
[2] Шершеневич, Г. Ф. Общая теория права, Москва 1911 lkx. 368.

nagu: seaduseandjad*, rahvus[1] omavalitsused, rahvas j. n. e.;

b/ materjalid, mis on mõne seadusandluse aluseks olnud. Nii võime öelda, et Balti eraõiguse allikaks on roomaõigus, Eesti kriminaalseadustiku (mõnevõrra edasiarendatud) allikaks on Vene nuhtlusseadustik 1903 a.;

c/ koodeksid, milledel on mõnd vaid ajaloolise väärtus, mis aga kunagi on maksvuselolnud, näit. corpus juris civilis;

d/ allikad, mis võimaldavad õigust tunnetada, näit. kõnebaasi, et õigust võib leida seadusest, määrusest j. n. e.

Õiguse allikate all kitsamas mõttes tuleb mõista neid vorme või viise, mis on maksva õiguse väljendajaks.

---

*) Püramoda aimurohtsejat ~~võib~~ nimet. omal ajal fons juris, nagu ütleb Ulpian: quod principi placuit, legis habet vigorem. Vrd.: Tezner, Fr. Die Rechtsquellen des österreichischen Verwaltungrechts, Wien 1925 lehk. XIII.

Marxova õiguse väljendamisviisideks on: seadus, määrus, tava ja kohtutegelus. Ka roomaõiguse objektiivse õiguse alliikateks loeti seadust, tava ja kohtutegelust või juristide praktikat. Seal tähendama, et kohtutegelus kui õiguse alliikas pole üksmeelset tunnustamist leidnud. Inglise ja Vene tsiviilistid tunnustavad õiguse alliikaks ainult seadust ja tava. Nende ille pole vastandata, et kohtupraktika võiks otse formaalselt kohustavat jõudu, nagu seadus, määrus ja tava, kuid kui autoriteetseid kasutatav kohtu pretsedent, on ta tegelikult väga suure tähtsusega. Sa aitab tagasi täita tühikuid õiguses. Selles mõttes tuleb ka kohtutegelust arvata teiste õiguse alliikate hulka kui iseseisvat õiguse alliikat[1]

---

1) Стомпрамов, И.М. Гражданское право. Горьев 1922. Lk. 12 ja mõrkus 5.

Edaspidi, kui kõneleme õiguse allikatest, siis mõtleme selle all õiguse allikaid kitsamas mõttes.

Selle järele, missugusest vaatekohast on õiguse allikad õigust loova võimuga, jagunevad nad primäärseteks ja sekundäärseteks õiguse allikateks. Mitte ainult seadusandja ei võta õiguse loomisest osa, vaid on lubatud ka mõningatele teistele organitele piiratud määral õigust, näit valitsusele. Viimasel juhusel kõnelemegi määrusandlusest. Määrus on ju sekundäärne õigusnorm.

Oma välgendusse poolest on õiguse allikad kirjutatud (jus scriptum) ja kirjutamata (jus non scriptum). Esimesel juhusel meil on tegemist kas seaduse ehk määrusega, ja teisel-harilikult tavaga[1]

1/ Tava-õigus võib ka kirjutatud olla

Õigusе allikad on oma ulatuse poolest universaalsed (jus universale), mis on maksvusel kogu riigi territooriumil ja partikulaarsed (jus particulare), mis nagu seid kehtivad ainult teataval osal territoo-
riumist. Näit. end. Venemaal olid seadused, mis maksid kogu Venemaal, kuna ääremail olid ka omad kohalikud seadused teatavate ajaloolis-te tingimuste tõttu. Seadus, määrus, tava ja kohtutegelus võivad kuuluda nii ühe kui teise eelnimet. kategooria alla.

Et õigusе allikate vahel konflikti ära hoida, selleks on õigusе allikad jaotatud alam- ja ülemastelisteks. Ülemastelistel õigusе allikatel on eesõigus, alamastelised

---

näit. Werbőczy kogu: Corpus juris consuetudinarii inclitі Regni Hungariae. Tšehhi ed. 1517. Ehk. XVII.

Vrd. ka Шершеневич, eelm. t. Ehk. 455.

ei või olla vastuväävivuses ükmoslelisteg.
Domineeriv õiguse alikas on seadus, mis
seisab eskohal õiguse alikate rangis.
Temale järgnevad teised õiguse alikaed.[1]

1) Csekey, S. eelm.-töö lk. 4 j.

A. Sedus.

Tanitatud kirjandus:

Csekey, I. eelm. töö.

Laband, Das Staatsrecht des Deutschen Reiches Zweiter Bd. Tübingen 1901 lhk. 1 j.

Anschütz, Deutsches Staatsrecht (Encyklopädie der Rechtswissenschaft, hsg. v. Holtzendorff-Kohler, Leipzig-Berlin 1913-5. lhk. 151 j.

Schoen, Die formellen Gesetze (Handbuch der Politik I Bd. lhk 241 j.)

Fleischmann, Die materielle Gesetzgebung Handbuch der Politik I Bd. lhk 219 j.

Fricker, Die Verpflichtung des Kaisers zur Verkündung der Reichsgesetze, Leipzig 1885 lhk 16 j.

Anschütz, Gesetz, (Wörterbuch des Deutschen Staats- und Verwaltungsrechts,

hsg. v. Stengel u. Fleischmann, Tübingen
1913. II Bd. lhk 212 j.
Katscher, J. Lehrbuch des deutschen u preussischen Verwaltungsrechts
Leipz. 3, 1922.
Berendts, Eesti Vabariigi Riigikohus
ja 1920 a. põhiseaduse printsübid.
(Õigus 1920 a – lhk. 42 j.

Põhiseaduse §§ 3, 4, 30 ja teiste põhjal selgub, et valdavaks õiguse allikaks on Eestis seadus. Eestis on antud ja tunnustatud seadused. Antud seadused on rahvuslikud ~~rahvuse~~ organide antud, tunnustatud seadused on mujalt ülevõetud ja meil maksvaks tunnustatud.

a/ Sõna seadus omab õigusteaduses kahesugust tähendust: me võime rääkida seadustest formaalses ja materjaalses mõttes. Seadus formaalses mõttes on nuema aja arenemise produkt. Ta tekkis ühes konstitutsioonilise riigikorraga[1]. Seadus formaalses mõttes tähendab aga korraldust, mis sünnib

1. Seadus on õigusnorm, mis on välja antud seadusandliku asutuse poolt varem ettenähtud korras.

---

1) Laband, eelm. t. lhk. 2 j.
2) Schoen, eelm. t. lhk. 241 j.

seadusandlise võimu poolt. Seaduse alla formaalses mõttes kuuluvad kõik riigi võimuaktid, mis väljavad rahvaesindus, esp. seadusandja kinnitust. Seadus formaalses mõttes on seega vorm, milles avaldub seadusandja tahe, vaatamata selle peale, mis on selle tahte sisuks. Siin on formaalne moment oluline. Riigi tahtest kannab nimi seaduse oma saabumise tõttu seadusandlise asutuse poolt ettenähtud korras.

Meil Riigikogu:

määrab riigi sissetulekute ja väljaminekute eelarve, otsustab laenude tegemise ja muid asju põhiseaduse alusel (põhis § 52);

teostab riigiasutuste kontrolli tema poolt ametisse seatavate vastavate asutuste kaudu (põhiseaduse § 55);

otsustab sõja ja rahu küsimuse (põhis. §60, p.4);
kinnitab vabariigi valitsuse poolt välja-
kuulutatud kaitseseisukorra (põhis. §60, p. 5);
valib riigikohtunikke (põhis § 69).

Siin on toodud terve rida saadusandliku
võimu akte, ja kõigil neil seadustel
võime kõnelda seadustest formaalses
mõttes. Kuid siin ei leida õigusnorme,
norme, mis on rakendatavad piiramatu
arvul juhustel. Õigusnorm on, vastavalt
objektiivse õiguse olemusele eelkirjutus,
mis tahteavaldiste isikute tahet perioo-
diliselt ehk alaliselt reguleerib, eeldades,
et normi täitmine on kindlustatud sotsiaal
se sunniga").

Seadused formaalses mõttes võivad oma

") Anschütz, Gesetz, lk. 212 jj.

mõiste ulatuse poolest laiemad olla, kui seadused, mis kuuluvad eelpool antud definitsiooni alla, sest siin ei ole see nõuetav, et seadus sisaldaks eneses piiridelisi norme. Seadus formaalses mõttes võib küll sisaldada eneses õigusnorme, mis korral on ta ka seadus materjaalses mõttes. Kui kõneldakse aga ülbõselt ainult seadustest, siis mõeldakse nende all õigusnorme, mis on antud seadusandliku asutuse poolt varem ettemääratud korras.

Vastandiks seadusele formaalses mõttes on seadus materjaalses mõttes. Seadus materjaalses mõttes tähendab õigusnormi vaatamata sellele peale, kuidas on ta tekkinud, kes on ta väljaandnud ja kuidas on ta väljaantud. Tähendab, kui seadusi formaalses mõttes annab seadusa-

andja, nii pole see tähtes seaduste järeres materjaalses mõttes, mistahes võimu organi poolt on nad välja antud. Muidugi oleks ideaalne, kui iga seadus materjaalses mõttes oleks ka seadusformaalses mõttes, s.t., et iga õigusnorm on loodud ja antud seadusandja poolt."

Seadus materjaalses mõttes on sisuliselt riigivormide ja põhiseaduste muutustest, niisama kui ta on sisuliselt vaatekohast sellest ülal, mistahes rahvakorras on riik ja õigus. Sellest siis on tulnudki, et õigust on tagasi identifitseeritud seadusega siiraeniral kui ka uuemal ajal. Roomlased eristavad tähti "lex" ja "jus" üksteisega.[2]

[1] Hatschek, J. eel. töö lhk 49.
[2] Anschütz, Deutsches Staatsrecht. lhk 151.

Seadus materjaalses mõttes tähendab seega üldse õigust, missugune mõiste Dogmaatiline arutamine aga kõige rohkem kuulub õigusenõõpetuse ülesannete hulka[1].

Kuna teiselt poolt peab tähendama, et ainult seadus formaalses mõttes on seadus põhiseaduslikes, konstitutsionaalses mõttes.[2]

Vastuvaidlus formaalse ja materjaalse seaduste vahel on õige õigusliteratuuris juba ammugi tunnustatud ja vastuvõetud[3]. Selle õpetuse rajajaks oli Laband. Uuematest õigusõpetuse teoreetikutest on kõige rohkem G. Jellinek ja Anschütz Laband'i õpetust edasiarendanud.

---

1) Cohen, eelm. t. lhk 10.

2) Fleischmann eelm. t. lhk 224.

3) Laband, eelm. t. lhk 57 ja märkus 1.

Antud definitsiooni järele seaduse teine tunnusmärk on, et ta on väljaantud seadusandlike asutuse poolt. Selles osas läheb ta laiem tarast ja määrusest, mis on ka õigusnorme, seadused materjaalses mõttes, kuid pole antud seadusandlike asutuse poolt.

Kolmas tunnusmärk, et seadus olga väljaantud varem ettemääratud korras. See varem ettemääratud kord' väljub püüji põhiseadustes. Et põhiseadust muutmine on harilikkude seadmiste muutmisest raskem, sellega võimaldatse seadusandlike töö stabiilsust, korrapärasust, seaduste kõikesaadavast kodanikkele, mis muidu võiks saada liikatud seaduse andja omavalist. Meie põhiseaduse §§ 30, 31, 52, 53, 54 ja Riigikogu kodukorra

§§ 38–58 korraldavad seaduste andmist ja nende väljakuulutamist.

Meie õigusteadlaste kirjanduses on oma arvamistega esinenud selle kohta prof. Cockey ja Maddison, mis tuleb mõista seaduse all Eesti põhiseaduse seisukohalt.[1]

Prof. Cockey põhjutab kategoorilisel seaduste formaalset mõõtu põhiseaduse järgi. Ta leiab üldse mitte tarvilikuks olevat seaduse mõiste äramääramisel vahetegemist seaduste vahel formaalses ja materjaalses mõttes. Ta väidab, et seaduse mõiste tuleb äramääratakse ainult formaalselt, selle sisust hoolimata[2].

1/ Cockey, eelm.t. lk. 11. Maddison: „Eesti Politsei-leht" 1925 – lk. 787.

2/ Cockey, eelm.t. lk. 11, 52.

Sama Maddisoni arvates ei ole see põhiseadusega siiski kooskõlas, ehkki ei tehta vahet Riigikogu poolt antud seaduste ja teiste Riigikogu tahteavaldus-te vahel, kuigi põhiseadus tõmbavat siin kindla vahe. Riigikogu tarvitades sõna „seadust," arvab ta selle all seadust materjaalses mõttes. Autor toetub ülaltoodu põhiseaduse § 52 peale, mille järele Riigikogu annab välja seadusi, ~~määrasi~~ määrab riigi sisetulekute ja väljaminekute eelarve, otsustab laenude võtmise j. n. e. Selles paragrahvis tõmbab põhiseadus joone „ise vahejooni seaduste ja Riigikogu teiste tahteavaldus-te vahel. Riigikogu andes „seadusi", mõtleb nende all juriidi-lisi norme, teiste tahteavaldus-te kohta tarvitab ta sõna „määrab" ja otsustab.

Riigivolikogu Palvadre seisukoht[1] ka sarnane". Seab ühtlasi, et meie põhiseadus lekstist ei järgne tälle otsekohe, mis mõista seadus all. Ei ole antud seaduse definitsiooni, nagu Saksa BGB-i sissejuhatavas art. 2 öeldakse, et selles kodeksis tuleb mõista seadus all õigusnormi.

2. Seadusandluse käik.

Seaduse loomisel on tähelepanna viis momenti: a) seaduse algatus, b) seadusecelnõu arutamine, c) seadusecelnõu kinnitus (sanktsioon), d) ~~se~~ adopteerimine, e) seaduse kuulutamine.

---

[1] Vrd. Palvadre arvustus Cockey „die Quellen..." kohta (Õigus 1927 - lhk. 29 j).

ad a) Seaduse algatuse all mõistame õigust seadusandlikule organisele esitada arutamiseks seaduseelnõu. On teatavatel õigustele antud õigus nõuda seaduse andjalt, et ta arutaks nende poolt ettepandud seaduseelnõu seadusandlikes korras. Seaduse algatusõigus on vabariikides valitsusel, parlamendi liikmetel ja ühiskondlikes riikides seaduse algatusõigus on ainult monarhil.

Eestis on seaduse algatusõiges:

1. Riigikogul, 2 Riigikogu juhatusel, 3. igal Riigikogu liikmel, 4. Riigikogu rühmal, ning 5. komisjonil, 6. vabariigi valitsusel ja 7. kahelkümnel tuhandel häälõigusliikal kodanikul (rahvaalgatamise korras (põhiseaduse § 31).

Tuleb vahet teha seaduse algatuse ja

seaduse väljatöötamise vahel. Seadust väljatöötada võib igaüks, kuid algatada ainult rahvas või mõni kindlaid valitsevaid organeid.

ad b.) Seaduseelnõu arutamine jõuab parlamendile ees harilikult kolmel lugemisel. Kolmekordne lugemine on tingitud sellest, et ainult võimalust seaduseelnõu arutada mitmekülgselt ja juhtida seadusandlike kogude tähelepanelikkust. Sel teel hoidutakse tagasi impulsiivsetest ja juhuslikkudest otsustamistest. Meil Riigikogu kodukorra näeb ette, et iga seaduseelnõu tuleb kolmel korral Riigikogus lugemisele, ja ühel koosolekul võib olla ainult üks lugemine. Eraldi on tehtud seaduseelnõude suhtes, mis on esitatud pahna algatuse korras. Nad tuleb

Riigikogus üheksa lugemisele.

Esimesel lugemisel päritakse seaduseelnõu üldiselt, põhimõtteliselt läbirokohalt. Vaadatakse ja kaalutakse, mis juhtes on käesoleva seaduseelnõu tarvilus, mis on tema ülesanded ja siht. Sisulisi parandusi võib teha seaduseelnõu teisel lugemisel. Hääletusalt antakse seaduseelnõu teise ja kolmanda lugemise vahel mõnda komisjoni. Komisjone, koosnedes Riigikogu liikmetest, on kahesuguseid: on alalisi ja erikomisjoni. Seaduseelnõud arutatakse siin kolmel lugemisel. Algatud seaduseelnõu, minnes Riigikogu juhatusele, võib ka kohe komisjoni antud saada.

Kolmandal lugemisel arutatakse seaduseelnõu ainult teisel lugemisel hääletusel olnud parandusi ja ettepanekuid piiride.

Kuid ka neis piirides ei tohi riigi-asjad ära-panekuid teha, mis seadusandlikku või teisi üksikuid asi nüüd muudavad, et seadusandlikku omale lahendusi, mis eelmisel aastakuul ega hääletusel ei olnud.

ad c.) Seadusandlikku, mis kolmel lugemisel vastu-võetud, läheb riigipeale kinnitamiseks. Monarhistlikes riikides on see akt olulise tähtsusega, sest kinnituse läbi saab seadusandlikku seaduseks. Eriti tõstab sanktsiooni-kinnituse tähtsust see Laband, kelle järele seadusandline võim konstitutsioonilistes monarhiates on täielikult konstitutsioonilise monarhi käes: „Da die Gesetzgebende Gewalt des Staates identisch ist mit der Staatsgewalt, so ergiebt sich, dass nur der

Träger der Staatsgewalt "Gesetzgeber sein, d.h. den Gesetzen die Sanktion erteilen kann."
Ja edasi: Dié Sanktion ist der Kernpunkt des ganzen ~~des ganzen~~ Gesetzgebungsvorganges. Alles, was vorher auf dem Wege der Gesetzgebung geschieht, ist nur Vorbereiten derselben, Erfüllung von erforderlichen Vorbedingungen."[1]
Selle järele ei ole parlamenti tööl suuremat tähtsust, kui mõne teadlase töö, arvab õigusega Šeršenevič; just monarh kapitalistlikus ühiskonnas ainult üht elementi vahendab võimus[2]. Ja Frickeri arvates pole kinnitus nõuse ehitise tähtsusega vahendab protsessis, vaid olulene on vaduse väljakuulutamine. Alles peale väljakuulutamist võime kõnelda

---

1/ Laband, selm. töö lhk. 27.
2/ Шершеневич, selm. töö lhk 388.

seadusest

ja alles peale väljakuulutamist annab
seadus kodanikkude juhtes kohustavat jõu.[1]
Vabariiklikes põhiseadustes kuulub sanktsi-
ooni õigus parlamendile. Eesti põhisea-
duses ei tule ette nimetust sanktsioon,
on vaid: „Riigikogu annab välja seadusi"
(§ 52) ja „Riigikogu poolt vastuvõetud sea-
dused kuulutab välja Riigikogu juhatus
(§ 53). Prof. Ckeley arvates pole nimetus
tähtis ja soovitab seadusandluse käigu
astet „kinnitus (sanktsioon)" nimetada
seaduse vastuvõtte aktiks (Gesetzesbeschluss),
sest et kinnitus „ei esine üldse vabariik-
listes põhiseadustes"[2].

Kinnitusõiguse teine külg on n. n.

---

1) Fricker, eelni. töö lhk 16.
2) Ckeley, Seaduste väljakuulutamine Eestis (Õigus 1926 lhk 177)

keelamise-ehk veto õigus, mis on kahesugune: absoluutne ja suspensiivne. Absoluutne veto hävitab seadusseelnõu täielikult, mis seisab selles, et riigipea keeldub andmast kinnitust seadusseelnõule, nii mitu korda ka talle seadusseelnõu esitatakse. Suspensiivne veto jätab aga seadusandlusele senise käigu seisma, mis teatud tingimustel võib uuesti päämapandud saada. Siin taketakse seadusseelnõule veel korra tähelepanu juhtida, kuivõrd ta seadusena rahvi elunõuetele vastab.

Meil võib kohmas osa Riigikogu liikmeid nõuda, et Riigikogu poolt vastuvõetud seadus jääks kas kuni jooksul väljakuulutamata, nagu põhiseaduse § 30 on ettenähtud. Siit võib areneda kohva-

häältetus seaduse kinnituse korras, kui selle kahe kuu kestes kaaskümmend viis tuhat hääleõiguslikku kodanikku nõuavad, et nimetatud seadus esitataxe rahvale vastuvõtmiseks või tagasilükkamiseks.

ad d/. Riigipea vormistab seaduse, tõendades sellega, et seadus on põhiseaduslises korras algatud, arutatud, vastuvõetud ja kinnitatud. Riigipea märgib seaduse originaali allkirjaga ja kuupäevaga. Monarhistlistes põhiseadustes ei paista silma vahe kinnituse ja vormistuse vahel, sest need õigused on mõlemad monarhi käes. Monarh, kinnitades seadust, tunnistab ühtlasi sellega, et seadus on nõutud formaalsuste kohaselt

parlamendi poolt arutatud ja rahuldatud. Nüsama on lugu ka rahvaüleistes põhiseadustes, kus kinnituse ja vormistuse õigused kuuluvad parlamendile. Küll oli aga Saksa 1871 a. põhiseaduses kinnitus ja vormistus üksteisest lahutatud. Saksa liidunõukogu kinnitas seadusi, aga keiser vormistas ja kuulutas nad välja [1].

Eesti põhiseaduse järele ei ole kinnitus- ja vormistusõigused üksteisest lahutatud. Need õigused kuuluvad Riigikogule. Meil ei ole riigipead, kellel on seaduste kinnituse võim. Eesti vabariigi riigivanem seadusandluse peale mingit mõju ei või kõigema rii-

---

1) Valitseva õpetuse järele on vormistusega seotud ka seaduse kuulutamise käsk. Sellega luuakse õigustlik kohustus kuulutada välja kinnitatud ja vormistatud parlamendi otsus. Vrd. Haenel, Das Gesetz im formellen und materiellen Sinne. Leipzig 1888 lhk 159; Laband, eelm. töö lhk 20.

võimu esitaja ei avalda. Kuid palgide
väide, et meil riigipead ei ole, on alusetu.
Meie oleme hävitanud peaministri ja
asemele saatnud täidesaatva võimu juhi,
kellel peale otsekohese täidesaatva võimu
funktsioonide teostamise on ülesandeks
tehtud väliselt esindada riiki kui territooriumi,
s.t. nii seadusandliku kui ka kohtuvõimu
alal (põhiseaduse §61)[1].

Peale kolmekordset seaduseelnõu lugemist
Riigikogus ta läheb redaktsiooni komisjoni
lõpuliikule redigeerimisele. Siin vaadatakse
seaduseelnõu keeleliselt läbi. Seadus loe-
takse Riigikogu poolt vastuvõetuks, kui kõik
redaktsiooni kohta tehtud ettepanekud on
Riigikogu poolt häältemisega ära otsustatud.

---

1) Rüp, A. - selm. töö lk. 120 j.j.

Seadused, mis Riigikogu on otsustanud vastu võtta ilma redaktsioonikomisjoni kätte andmata, loetakse vastuvõetuks peale sellekohase otsuse tegemist kolmanda lugemise lõpul (Riigikogu kodukord § 58).

Seale seaduse vastuvõtmist Riigikogu poolt kirjutavad talle alla Riigikogu esimees ja sekretär. Juure lisatakse vastuvõtmise kuupäev. See oleksko vormistuse ehk promulgatsiooni akt.

ad 1/ Seadused ei ole kodanikkudele enne nende väljakuulutamist maksvad, kohustatavad. Seaduse maksmahakkamise all mõeldakse üldiselt seda momenti, mil seadus omab kohustuslikku jõu kodanikkude suhtes. Nende maksmahakkamise kord on põhiseadustes ettenähtud.

Seaduste kuulutamise ja maksmahakkamise kohta Eestis on nimelt põhiseaduse §§ 53 ja 54 mõõdukandvad. Need ütlevad:

„Riigikogu poolt vastuvõetud seadused kuulutab välja Riigikogu juhatus (§ 53);

„kui seaduses eneses muud korda ja tähtaega ei ole ettenähtud, hakkab ta maksma kümnendal päeval peale avaldamist „Riigi Teatajas" (§ 54).

Siin on seaduse väljakuulutamise ja maksmahakkamise vahel teatud vaheaeg tehtud, n.n. vacatio legis. Meil on see kümme päeva. Suuremate seaduste puhul on vacatio legis isegi 4–5 aastat. Näiteks Saksa BGB kuulutati välja 1896a, hakkas aga maksma 1900 aastal.

Õigusriigi põhimõte on, et kõik, mis riigivõimult seadusnormina antakse,

tehtakse kodanikkudele korrapäraselt teatavaks. Vastalt võiks kusagil riigis kodanik, kes seadust rikkus, oma süüdlase tõendamata ette tuua, et ta seadust ei tunne, sest üldiselt maksab põhimõte: ignorantia juris nocet. Eesti põhiseaduse §4, lõige 2 väljendab seda lausega: „Keegi ei või end rakendada seaduse mittetundmisega."

Meil on tekkinud kahtlusmomendid põhiseaduse §§ 53, 54 tõlgitsemisel nimelt selle kohta, kas Eesti põhiseadus nõuab seaduse maksmahakkamise eeldusena selle väljakuulutamist, ja kas on võimalik seadust väljakuulutada ainult Riigi Teatajas. Riigikogu võtab kihti vastu seaduse, milles öeldakse, et Käesolev seadus hakkab maksma tema vastuvõtmisega, seega enne väljakuulutamist

Sellase Riigikogu praktika vastu väidlevad prof. Creuey[1] ja Maddison, E.[2], kes leiavad, et ilma väljakuulutamata Riigivanemal meil ükski seadus ei või omada kohustuslikku jõudu, ja kaebus, mis „maksma hakkab tema vastuvõtmisega", ei kuulu täitmisele enne väljakuulutamist.

V õigusteadlaste päeval Tartus arutati seaduste maksmahakkamise küsimust põhiseaduse järele[3]. Mis siin ühiselt otsustati oli see, et põhiseaduse järele ei või seadus maksma hakata ilma väljakuulutamata, sest et seaduse jõusseastumise eeldusena on ta korrapärane väljakuulutamine. Sellega tunnus-

---

1/ Creuey. Seaduste väljakuulutamine Eestis (Õigus № 7,8 - 1926.)
Sama teos by Immunity ka en Englishmen

2/ Maddison. Seaduste väljakuulutamine põhiseaduse seisukohalt. (Päevaleht, № 284 - 1925.)
Sama autor. Seaduste väljakuulutamine. (Eesti Politsei Leht 1927 lkn. 65 jj.)

3/ „Õigus" 1926. lkn 192 jj.

Riigikogu seisneb tegumood põhiseaduse-vastaseks, mille järele seadused nende vastuvõtmisega jõuse astusid, enne väljakuulutamist. Lugedes asutava kogu protokolle, mis käivad põhiseaduse eelnõu arutamise kohta, jõuame nüüd otsusele, et Asutavas kogus oldi arvamisel, et põhiseaduse järele ei või seadus maksma hakata enne väljakuulutamist.[1]

---

1) Põhiseaduse eelnõu 2 lugemisel asutavas kogus tõi akl. J. Jaus ettepaneku § 4 lõpuosa „seejuures ei või end vabandada seaduse mitteteadmisega" välja jätta, kuid paragrahvile juure lisada sõnad „mis teatud korras välja kuulutatud". Oma ettepanekut põhjendas ta Jaus järgmiselt: „Iga seadus, mis õige tahab olla, peab seadusandlikus korras välja kuulutatud olema. Seadusandluse üks osa on ju seaduse väljakuulutamine. Kuid siin, nagu me juba varem tähendasin, on üks paragrahv, mis valitsusele õiguse annab seadusi ja määrusi välja anda, nagu meie õigusvõimelises kohtu käivad määrused, ja peab kelle on võimalikud veel mõned teised määrused, mille maksmapanemise kohta võivad kõrvale kaldumised tulla. Kui aga on öeldud et kõiki seadusi peab tingimata väljakuulutama, enne kui need maksma hakkavad, siis nimi arvamise järele seda ei või ette tulla. Veel seaduses on see lause vees, et peab tingimata väljakuulutatud olema, ja mina arvan, et meie juures see lause ka võib olemata ei ole.

Kus tuleb seadus välja kuulutada, selles asjas V õigusteadlaste päeval kokkuleppele ei jõutud. Prof. Creery järele võib seadust välja kuulutada ainult „Riigi Teatajas". Kui Riigi arutelu tulemuse ja V õigusteadlaste päeva otsuse järele võib aga seaduste väljakuulutamine nüüdsest mitte ainult „Riigi Teatajas", vaid ka muul viisil, seaduse enese määramisel. Sahkarvamust tekitab veega jõhvi eaduse § 54, kus kõneldakse „muust korrast ja tähtajast" seaduste maksmahakkamisel. Tõsi küll, paraphvõi redaktsi-

---

Jansi ettepanekut kohtle võtsid akl. Ostraumann ja arvandja A. Anderkopp. Esimene ütles: „mis puutub aga võimalisse paragrahvi laiemasse, et keegi ei või end vabandada seaduse mitteteadmisega, siis on see ettenähtud, et need peavad olema avaldatud, ja nüüdsete paranduste tegemine põhiseaduses ei ole soovitav, et võiks kahtlus olla, et meil Eestis on seaduse olemas, mis ei ole avaldatud. Kõik need parandused § 4 kohta tuleksid tagasi lükata" Arvandja A. Anderkopp ühines akl. Ostraumanni seisukohaga. Akl. J. Jansi ettepanek lükati häältearvamusega tagasi.

(Asutava koja protokollid nr. 137/17 – 1920. lhk. 698 jj. vrd lhk. 707)

ainult ei järgne, et siin Käneldakse muust seaduse avaldamise korrast, vaid siin räägitakse seaduse muust maksmahakkamise korrast ja tähtajast. 1) Muu korra ja tähtaja all tuleb mõista seda, nagu prof Cockey nõuleb, et seaduse maksmahakkamise algtermini määramine jäetakse mõne hilisema seaduse või valitsuse või vastavalt ministrite hoole.

---

1) Mida tuleb „maksmahakkamise muud korra ja tähtaja" all mõista, seda näeme allpärgnevatest näidetest.
Põhiseadus (R.T. nr. 113/114 – 1920 a) ning Riigikogu valimiste, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seadus (R.T. nr. 105/106 – 1920/ pandi maksma eri maksmapaneku seadusega (R.T. nr. 113/114 – 1920 a – sead. nr. 244). Riigikogu poolt 12. XI. 1925 vastuvõetud ja R.T. 27. XI. 1925. välja kuulutatud muudatuste ja nende lütuse seaduses oli ettenähtud et tähendatud seadus hakkab maksma 1 jaanuaril 1926 a.
Perekonnaseisu seaduse (R.T. nr. 139/140 – 1920 a) § 45 näeb ette, et tähendatud seadus hakkab maksma tähtajal ja tingimustel, mis iseäralises maksmapaneku seaduses määratakse.
Vrd. Maddison – Seaduste väljakuulutamisest põhiseaduse järgi (Eesti Postimees 1927 – lhk 65).

Riigikogu liikmed võivad nõuda, et Riigikogu poolt vastuvõetud seadus jäänus väljakuulutamata kaheksa tööpäeva jooksul, nagu see põhiseaduse § 30 on ette nähtud. Selleks peavad Riigikogu liikmed mitte hiljem kui kolme päeva jooksul seaduse vastuvõtmise päevast arvates Riigikogu juhatusele teatama. Kui Riigikogu liikmed ei avalda soovi sel teel seaduse väljakuulutamist nõuda panna, käib Riigikogu juhatus põhiseaduse § 53 järele ja kuulutab seaduse välja (Riigikogu kodukorra § 58). Ülemaltoodud Riigikogu kodukorra §-st järgneb, et seaduste kuulutamine ei või järgneda ~~pärast~~ enne kolme päeva peale seaduse vastuvõtmist Riigikogus[1], mis vastolus Riigikogu senise tegevusega

1) See määrus ei maksnud seaduste kohta, mis rahvahääletusele ei kuulu (Seadused, mis loetletud põhis § 34).

Kui õigustada siiski Riigikogu seisukohta, et seadus hakkab maksma tema vastuvõtmisega, siis tühistaks põhiseaduse § 30 väljendatud Riigikogu vähemuse õigus seaduse maksmapanemist edasi lükata, Riigikogu enamus võiks igasse seadusse võtta eeskirja, et seadus hakkab maksma tema vastuvõtmisega.

3. Rahvusvaheline õigus Eesti õigusena.

Meie põhiseaduse § 4 ütleb: „Eestis maksavad tema enese asutuste poolt antud või tunnustatud seadused. Rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud määrused maksavad Eestis tema õigusliku korra lahutamatuina osadena."

Eesti Vabariik tunnustab seega rahvusvahelise õiguse meie omaks õiguseks. Meie põhiseaduse § 4 pole originaalne, vaid ta on teistest

põhiseadustest ülevõetud. Sarnaseid määrusi leiame ka Saksa ja Austria põhiseadustest. Ka Ameerika rahvusvahelise õiguse kodifitseerimiskava ütleb, et rahvusvaheline õigus ja on ühel ja samal ajal ka siseriigi õigus. Kava teine konventsioon jatkab: rahvusvaheline õigus on osa maa üldõigusest; sisemaa seadused võivad sisaldada rahvusvahelise õiguse vastaseid reegleid.

Kui küsida, mis on rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud määrused, siis selle peale andis vastuse Saksa autor kogu, mis on mahuv ka Eesti kohta[1]. Vastati, et ainult kõikide riikide poolt tunnustatud määrused (allgemeines Völkerrecht) on ka

---

[1] Püp., eelm. kõn. lk. 15.

üldtunnustatud määrused. Seega üldtunnustatud normid on need, mida Saksa rahvas kui ise on tunnustanud. Tähendab, seks et rahvusvaheline õigus võiks siseõigusena mõnna hakata, peab ta siseõigusesse transformeeritama selge või vaikiva tunnustamise kaudu. Rahvusvahelisi õigusnorme, olles tunnustatud osa riigi sellesohaste võimude poolt kas lepingute või praktise läbi, peavad kohtunikud ex officio neid teadma ja nõuete kohaselt rakendama.

Nüüdisaja rahvusvahelise õiguse tähtsamaks allikaks on leping. Lepingud on rahvusvahelised dokumendid, kus riikide kokkuleppe tahe on kindlasti ja selgesti väljendatud".

Vrd. Kapmeier, eelm. t. lhk. 191 - I k.; Rüp, eelm. t. lhk. 10.
Laband, eelm. t. lhk. 114
Bergbohm, Die Staatsverträge als Quellen des Völkerrechts
Dorpat 18. lhk. 77.

Eesti sõlmib lepinguid võõrastes riikidega välisriigi valitsus ja esitab need Riigikogule kinnitamiseks (põhiseaduse § 60, p. 3). Rahvusvaheline leping kujutab eneses, mis pea kui ta on omandanud kohase vormi, maksvat seadust. Leping ei hakka siseriiklikelt ennem maksma, kui ta on ratifitseeritud seadusandliku koja poolt. Kuid see pole vastu väidelematult nii. Igakord ei asta parlamendi poolt ratifitseeritud lepiing jõusse, ja nimelt sel korral, kui ratifikatsiooni kirjad jõuavad vahetamata. Nii on praegusel ajal lepingu jõusse astumisel ühiseks momendiks ratifikatsiooni kirjade vahetamine. Sit järeldub, et ka siseõiguslikelt ei hakka leping enne ratifikatsiooni kirjade vahetamist maksma, sest vahtsem reegli

järele leping ei hakka siseõiguslikelt ennem maksma, kui ta rahvusvaheliselt on maksma hakkanud.

Rahvusvahelised lepingud kohustavad enteles lepinguosalist riike, kuid ka teatavatel tingimustel nende kodanikke, mis olenes lepingu sisust.

Meil avaldab igal aastal välisministeerium lepingute büroo väljaande, mis sisaldab aasta jooksul sõlmitud lepingute tekstid. Järjekorraline kuues väljaanne 1926/27 („Eesti lepingud rahvastega") sisaldab huvitava äldtabeli kõigi Eesti poolt sõlmitud lepingute kohta iseseisvuse algusest peale. Tabeli järele on Eesti sõlminud seni 109 lepingut mitmesuguste riikidega ja lüheneb 48 rahvusvahelise ühinkonventsiooniga.

4. Seaduste kooskõlast põhiseadusega.

Eesti põhiseaduse § 3 ütleb: „Eesti riigivõimu ei või keegi teostada muidu, kui põhiseaduse või põhiseaduse alusel antud seaduste põhjal". Selle paragrahvi loogiline järeldus on: ainult seadused, mis põhiseadusega kooskõlas on, omavad seadusjõu. Seadused, millel see kooskõla puudub, jäävad ilma seadusliku jõuta, on seega õiguslikult tähtsuseta. Seadused paiknevad kohtuliku kontrolli all. Kohus, rakendades seadust, arutab ka, kas norm, mis on antud seadusena, ka tõesti seadus on, s.t. kas seadus on antud põhiseaduse nõuete kohaselt, kas seadus ei ole põhiseadusega sisulises vastolus ja kas on ta antud põhiseadusest ettenähtud organi

Ülk. Mat. ühis. Tart.

poolt. See on n.n. materjaalne kontrollõigus. Monarchistlikes riikides kohus vaatab ainult seda, kas seadus on nõutavate formaliteetide kohaselt antud, s.t. kas seadus on väljakuulutatud, kas on tal nõuetavad allkirjad. See on n.n. formaalne kontrollõigus. Ka Vene end. põhiseadus[1] tunnustas ainult formaalset kontrollõigust, mõjuguse fanatsioon kuulus senatile.

Riigiõiguse literatuuris kaldub arvamine senna poole, et kohtunik võib kaaluda seaduste põhiseadusikkust ainult formaalse kontrollõiguse kohaselt, ei või aga selle järele otsustada, kas seadus on põhiseadusega põhiselt kooskõlas.[2]

---

1) Vene end. põhiseaduse §§ 91, 92

2) Laband, Staatsrecht II 3d. lhk 39 jj.
Anschütz – Deutsches Staatsrecht lhk 158, 166.

Vrd. ka:

Prof. Berendtsi arvates on see Eesti põhiseaduse puuduseks, et tas pole määratud põhiseadust valvajat organi.[1]

See väide ei osutu õigeks, sest Eestis valvab põhiseaduse puutumatust iga kohtu aste.

Riigikohus on põhimõtteliem seletuse andnud, et Eesti kohtutel tuleb kohaldada põhiseaduse §86 järele. Selle järele on iga kohtu aste, kus küsimus üles tõstetakse, õigustatud ja kohustatud sellele küsimusele vastust andma.

Hettner, die Verfassungsmässigkeit der Gesetze und die richterliche Nachprüfung (Beiträge zur Erläuterung des Deutschen Rechts. Neue Folge. Zweites Heft, Berlin 1927); Waldecker, Zur Frage des richterlichen Prüfungsrechts (Archiv des öffentlichen Rechts. Neue Folge Tübingen 1927 Lhx 59).

1) Berendts, Eesti Vabariigi Riigikohus ja 1920 aasta põhiseaduse printsiibid („Õigus" 1920, lhx 42 jj.)

Küsimuse otsustamisel, kas harilik seadus on kooskõlas põhiseadusega või mitte, tuleb kohtul talitada samuti kui küsimuse otsustamisel, kas sundmäärus on kooskõlas seadusega või mitte. Leiab kohus, et sundmäärus on vastuolus seadusega, jätab ta selle kohaldamata. Samuti tuleb kohtul jätta kohaldamata seadus, kui kohus leiab, et seadus on põhiseadusega vastuolus"1)

Ebaselgus valitseb meil siiski rahvahääletuse teel vastuvõetud seaduste suhtes. Milline õigusjõud neil on, pole selge. Kas maksavad nad ka siis, kui nad põhiseadusega kooskõlas pole, ja kas harilik seadus neid ka muuta võib?2)

---

1) R. Adm. t. nr. 857 I – 1926 a. (Tsiteerit „Õiguses" 1926 – lhk. 111).

2) Kaudselt prof. Uluotsa õiguse üldõpetuse loengutel.

5. Eestis maksvad seadused.

Tarvitatud kirjandus:

Tiefenhausen, I. Sundnormide (seaduste ja määruste) süsteemiline nimestik. II. Riigi Teataja üldine sisukord. Tallinn, 1925.

Geschichtliche Einleitung in das corpus juris des russischen Reichs, Riga u. Dorpat 1833. Шершеневичъ, Общая теорія права, кн. 4 2 0 jj. Bunge, Einleitung in die liv- est- und curländische Rechtsgeschichte und Geschichte der Rechtsquellen, Reval 1849, lk. 81 jj.

Geschichtliche Übersicht der Grundlagen und der Entwicklung des Provinzialrechts in den Ostseegouvernements, St. Petersburg, 1845.

Хольде, А. Происхожденіе части тексма действующаго свода гражданскихъ узаконеній губерній Прибалтійскихъ

С-Петербург 1912.

Arro, Isivõigus (Kogutöös Eesti - Tartu, 1926 lkx. 122 ff.)

Cockey, eelm. t. lkx. 30 jj.

Sama autor, Die in der Republik Estland geltenden Gesetze (Ostrecht 1926, lkx. 520 jj.)

Praegu Eestis maksvad seadused jagunevad eitsmesse kategooriasse:

a) Seaduste kokkuvõte (Свод Законов) 16 köidet, mis sisaldavad eneses kõiki end. Venemaal maksvaid seadusi süstemaatilises korras, ja nende lisad (Определения правительствующего). Viimane seaduste kokkuvõte lisa järg ilmus 1914 a.

Seaduste kokkuvõte anti välja esimest korda Nikolai I ajal 1832 a., ning hiljem veel kaks korda, 1842 a. ja 1857 a.

Et seaduste kokkuvõte annaks täpset pilti seadusandliku seisukorrast ja sõltuks eneses kõiki muutvaid seadusi, selleks antitalle lisaks n. n. lisasid. Lisade ülesanne oli seega ära tuua muudatusi seadusandluses, ilma et tarvis oleks olnud tervet seaduste kokkuvõtet ümber töötada. Tehtavate vahet järjekorrabotš (orjepedrevs spodeseanus) ja kokkuvõttelisteš lisade vat (obedtšeer spodeseereus) vahel.

Järjekorraline lisa sisaldab neid muudatusi, mis on tehtud peale eelmise lisa (orjepedreve spodeseereus) ilmumist, kuna kokkuvõtteline lisa neid muudatusi sisaldab, mis on ründinud peale viimase seaduste kokkuvõtte välja andmist, ehkki need muudatused on juba näidatud järjekorrabitš lisades. 19/12 s. ilmus viimane kokkuvõtteline lisa,

mis kõik eelmised kokkuvõttelised endasse koondab. Viimane järjekorrabine kõa ilmus 1914 a. kohta.

Kuidas saabus esimene seaduste kokkuvõte? Sellest jutustada, oleks tarvis käsitada terve ajajärku Vene õigusе ajalugust, ajajärku, mille kestvus on pea kakssada aastat. — Peale Vene õigusе kodifitseerimist, mis sündis XVII sajanga esimesel poolel ja ilmus „Соборное Уложение Алексея Михайловича 1649", tekkis pea tarvidus väljapääseda sellest kavotlisest seisukorrast, milles ohi Vene õigus Moskovia konservatismi ja Peterburi edasitõttava ja muudusi toovate voolude vahel. Ajajärk Peeter I ja Nikolai I vahel on rikas katsete poolest seadusandlusse parandusi tuua. Aastast 1700–1804 on terve rida komisjone asja ajamülgselt

kaalunud ja arutanud. Ühest küljest taheti kõiki maksvaid seadusi süstematiseerida[1], teised aga soovisid koopsis uusi seadusi luua[2]. Kõtsed ei õnnestanud, sest pelnud hantsi juriste, peaarjalikult Vene soost, missugune asjaolu ohi kodifitseerimisasjale marjamisena peajõhjuseks[3]. Tuli loobuda uue iseseisva koodeksi loomisest.

Nikolai I, kes pooldas rohkem endiste seaduste kokkuvõtmist kui uute väljaandmist, andis käsu kokkukoguda kõikí Vene seadusi kronoloogilises järjekorras „Sobranie Uloženie-st" alates, et siis neist väljavõtta ja süstematiseerida neid seadusi, mis

_____ maksvusel olid.

1/ Geschichtliche Einleitung - lhk. 16.
2/ — " — lhk. 29.
3/ Uspenskoe, ref. k. lhk. 424.

Töö hõlpsamaks läbiviimiseks asutati keiserlikus kantseleis teine osakond, kuhu juhatajaks kutsuti Speranskij[1].

Speranskij soov oli peale kõigi seniste seadusandlike aktide kokkukogumise ja neist kohaste seaduste väljakogumise — uut koodeksit luua. Kuid Nikolai I ei tahtnud sellest kuulagi. Kõik töö pidi piirduma seaduste kogumisega ja selle materjaali süstematiseerimisega. Speranskyl tuli nendeji ülesannete taotlemisel konkupõrgata määratute raskustega. Ei olnud kerge süsteemi luua Vene korralagedas ja vasturäägivas seadusandluses. Tuli tihti tähtaja literatuurselt, kõrvaldada vasturäägivusi ja luua ise uusi norme, mis asjaolude aga räägis vastu Nikolai I soovile-

[1] Speranskij elulooline andmed - Русский биографический словарь - С-Петербург 1909, lhk. 191 jj.

kõik jätta endiseks.

1832 a. ilmus „esimene täielik seaduste kogu" (Первое полное собрание законов), mis sisis kuus 45 köidet, sisaldades eneses seadusi 1649 aastast kuni Nikolai I. troonile astumiseni 12 dets. 1925 a. Seaduste kogumine ei lõppenud sellega, vaid seda tööd jätkati, vaatamata selle peale, et ilmus „valitsuse seaduste ja määruste kogu" (собрание узаконений и распоряжений правительства). Ühel ajal esimese täielik seaduste kogu töödeja, alati ka töid „teise täielikku seaduste kogu loomiseks. „Teine täielik seaduste kogu" ilmus Aleksander III ajal. Selles kogus on Nikolai I. ja Aleksander II. valitsusaegade seadused. Kogu on 55 köitelin. Kolmas täielik seaduste kogu sisaldab eneses seadusi peale Aleksander II. troonile astumist

Seaduste kokkuvõtte töö algasid 1826 a. ja lõpetati võrdemisi lühikese ajaga, 1832 aastal. Keiserlik kinnitus järgnes 1833 a. ja maksvaks seaduste kogumikuks tunnustati [illegible] 1835 a. ~~peale~~ alates. Seaduste kokkuvõte lõhes lahku täielikust seaduste kogust mitme tunnusmärgiga:

1. seaduste kokkuvõttes on seadused süstematiseeritud, kuna seaduste täielikus kogus nad on kronoloogilises järjekorras;
2. seaduste kokkuvõttes on maksvad seadused, täielikus kogus – nii maksvad kui ka maksvusest olnud seadused, alates 1649 a.;
3. seaduste kokkuvõttesse on seadused paigutatud paragrahvide näol, millede juures märkused näitavad, missugused seadusandlised aktid on nende kokkuseadmisel aluseks olnud, kuna täielikus kogus on

seadusandlused aktid oma originaal-kujus. Esimene seaduste kokku-võte koostus 15 köitest. 1892 a. lisati juure 16 nes köide, mille sisuks on Aleksander I. kohtuseadused.

Seaduste kokkuvõte

I k. 1 jaos sisaldavad riigi põhiseadused;
2 j. Ministeeriumide korraldus seadustikud.
II k. – kubermangu korraldus ja zemstvo seadustikud; liinaseadus.
III k. riigiteenistuse seadus.
IV k. kogukondlikkude kohtumaksude- ja sõjaväeteenistuse seadustikud.
V k. otsekohesete maksude, löivu ja aktsiis-maksu seadustikud.
VI k. tolliseadustik, piirivalve korpuse korraldus.
VII k. raha- ja mäeseadustik.
VIII k. 1 j. metsaseadustik, riigi obrokivarade

seadustik, Lääne ja Balti kubermangudes asuvate rüütlimõisate valitsemise s.;
2 j. arve seadus.
IX k. seisuste sead. ja eriline hõa tahtjaõe korraldase kohta.
X k. 1 j. tsiviilseaduste kohta; riigi tõõvõtete ja hangete sead; 2 j. maamõõda sead.
XI k 1 j. tööraudsete vaimulikkude asjade sead., haridusesead; kaubandusja konsulisead. 2 j. tööstuse, töökaitse ~~ja teede~~ sead.
XII k. 1 j. teede, posti-, telegraafi-, ehituse ja - telekinnituse sead; 2 j. põllumajandase - traktori ~~ja kaubanduse~~ sead.
XIII k. rahva toitlus- ja arsti sead.
XIV k. passiseadus, häakeeme ja julgeoleku sead., trükitsensuuri sead. Vangistuse sead. sunnitöö ja omanivole saatmise sead.

XV k. kriminaalseadustik, tahtekohtu-
mistlussead.

XVI k. 1) kohtuseadustikud

2) kohtuprotsessi seadustikud.

Vene õigusteaduses literatuuris on selle kohta
laia arvamusi tekkinud, missugune jaotuse lõi
tähtsus on seaduste kogumisel. Selgjal,
kui ühed Vene õpetlased arvavad, et sea-
duse jõud on seaduste kogumise tekstil,
arvavad teised, et üksnes seaduste kogumise
väljaanne ei oma seadust jõudu, vaid seadus
jõud on ainult algtekstil.[1] Enamjaga
Vene juriste on arvamusel, et seaduste
kogumise 1832 a. omab vastuvaidlematult
seadust jõu, kuna teised väljaanded omavad
kohustuslikku tähendust ainult siis, kui

[1] Коломбовъ, сейм. т. Лек. 10.

reis paragrahvid vastavad sisuliselt nendele seadustele, mis on aluseks olnud paragrahvide koostamisel. Lahkuminekute puhul tuleb tasvitada originaaltekstid[1].

B/. Osa nendest seadustest, mis antud Vene põhiseaduse § 87 põhjal 23 aprillist 1906 a. kuni 1917 a. ja mis Eesti kohta käivad, kuid mis formaalsetel põhjustel kodifitseeritud väljaannetes, aset ei leidnud, aga enne märtsirevolutsiooni 1917 a. maksnud olid.

C/. Kõik Vene valitsuse poolt antud seadused 1915 aastast kuni 24 oktoobrini

---

[1] Шершеневичъ, Ibid. §38 ja märkus 9; Тромпровскій цит. Ibid. II.

1917 aastal, mis osalt ka Eestit puudutavad, ja on väljakuulutatud "valitsuse seadluste ja määruste kogus" (Собрание узаконений и распоряжений правительства).

d) Saksa okkupatsiooni ajal on meile jõudnud antud õigusnorme, mis avaldatud "Baltimaade määrustelehes" (Verordnungsblatt für die baltischen Lande) ja mis olid makorusel Eesti-Liivi- ja Saaremaal. Veel praegu maksvad vähesed Saksa okkupatsiooniaegsed määrused, mis antud 24 okt. 1917 a. kuni 11 nov. 1918 a. kinnitati "ajutistes administratiivseadustes" 19 nov. 1918 a., R. T. nr. 1 – 1918.

e) Läänemere kubermangude

kohalikkude seaduste III^os^ köide, mis koosneb Liivi- Eesti- ja Kuramaa eraõigusest, 1864a. väljaanne ja 1890 a. järg-

lühidalt Balti eraõigus.

Kõigist neist allikatest, milles väljub praegu maksev eraõigus, on kõige tähtsam Balti eraseadus, mida tuleb kuigeda üldiselt vahetevaks. Katsume selgitusrant Balti eraõiguse juures ükshcaspalisemalt.

Nagu teada, oli Peeter I. soovinud kõiki Vene riigi seadusi kokkukoguda, parandada ja ühtsse süsteemi paigutada. Selle Läänemere provintside allutamist tehes pea tarvidus ka seniseid seadusi kokkukoguda, mis olid osa siin ja allikate poolest väga mitmekesised. Liivimaa rüütelkond saatis 1728a. keisrile esitise, kus selgitati provintsiaalseadiste korral-

damise tarvidust. Keiserlik käsk kutsus esitise heaks, ja peale selle otsustati kohe tööle: Algab komisjonide ajajärk, mis kestab vahetpidamata pea terve aastasaja. Komisjonide alalreks sooviks oli provintsiaalseaduste ühtlise süstemaatilisse terviknose koguda. Komisjonides meie näeme tehtavat palju algeid ja eelpanekuid, milledest vaheldumalt loobutakse, jälle meenutakse, kuid lõpuks ei viida. Komisjoni töödel oli aga see suur tähtsus, et meriti maksva seadusandluse allikaid Baltimaid ühtse ja koguti kokku allikmaterjaale, mis said aluseks edaspidistele kodifitseerimistöödele.[1]

---

[1] Geschichtliche Übersicht ... lk 181–191.

Keiserlik kantselei teine osakond, mis ametlati ~~1848~~ 1826. a. ja mille juhatajaks oli Speranskij, asus ka Balti õigusekorrastusmõtte, kuid alles peale selle, kuid hakati juba Tsiviliku seaduste kogu- ja „seaduste korrastuse" töödega lõpule jõudma. Kohaliku õigusasjatundjana kutsuti tööle maanõunik Samson Livlandt Eelmiste komisjonide poolt kogutud materjalid anti talle üle. — Seadused ei ühtunud niipea, sest töö edenes pikkamööda ja eelnõud kaalutati läbi põhjalikult mitmes komisjonis. 1845. a. ühtusid kohalikkude Balti seaduste kaks köidet: ametasutuste- ja asjaste kohta käivad seadused. Alles 1864. a. kinnitati keiser poolt ja korrastati välja III ja ühtlasi ka viimane kohalikkude seaduste köide — see on Balti eraõigus.

Balti eraõiguse kodifitseerijaks oli Tartu ülikooli professor G. Fr. v. Bunge"

Sama põhimõte, mis Speranskijle pea-sunnitü Vene õigure kodifitseerimisel – structura nova veteribus legum – jäi ka Bungel maksvaks jääma. Ja tõesti, 1864 a. seaduste kokkuvõte on nüüs aimult vormilt, kuid ta sisus on juba ennem Baltimail maksvusel olnud eraseadused. Bunge ülesanne oli seega kokkuvõtja ja õhte raamatusse koondada Baltimail tol ajal maksevat sõvõrd õigust ilma midagi muutmata, väljajätmata või täiendamata. Balti eraõigus läheb oma allikais õigust Rooma õigure juure, mis sinu beti- ja Liivimaal tarvitusele võetü samal viisil, nagu Saksamaalgi

1/ Ühtlasi andmed – beti biograafiline leksikon I. Tartu 1926 – lhk 63 jj.

n. n. üldõiguse (gemeines Recht) mõel. Rooma õigust on väga suurel määral kasutatud. Ta ületab kõik teised allikad – 2/3 paragrahve näitavad oma allikatena Rooma õigust[1]. Edasi järgnevad Balti eraõiguse Rootsi valitsuse ajal meie kodumaal kehtinud tegelikult maksma pandud rootsi õigusnormid, kuid vähesemal määral[2]. Siis Poola ja Taani õigus, Lübecki linnaõigus, Saksa õigus, tavaõigus[3] ja lõpuks kõige vähesemal määral vene õigus[4]. Viimasena oleks nimetada Balti eraõiguse allikana sisemaksi seadusandlikke akte, nagu piirkonna- ja linnaõigust.

---

1) Hollde, eelm. t. lk. 3.
2) Arro, eelm. t. lk. 1229
3) Kompromob, eelm. t. lk. 16
4) Geschichtliche Übersicht. lk. 193.

Nõlde ütleb, et Balti eraõigus kannab doktrinäärset ilmet, mis tingitud tema pädagoogiselt tähtsuselt kõikkaasajast. Ta ütleb, et eri heita numbrid ja tsitaadid, mis pole võimelised tõhusalt üksikute paragrahvide vahel. Palju paragrahve on oma formulatsiooni saanud tolleaegsetest õpperaamatutest. Seadusandja siin ei tõlgenda, ei korjata ega väidet püüab lugejale selgeks teha oma mõtteid edasianda. Kood. on väliselt süstemaatiline, kuid tal puudub seesmine ühtlus temasse koondatud põhimõtete suhtes. Sellepärast ei saagi teda tsiviilkoodeksina pidada selle sõna tõsises mõttes, sest tsiviilkoodeksi iseloomustavaks tunnusmärgiks on ta seesmine ühtlus.

Üldiselt on Balti arvustajad suhtunud Balti eraõiguse keelelisikult ja kohtu-

tegelus pole leidnud kin suremaid puudu-
si"[1]. Ta oli isegi eeskujuns Vene
tsivilseadustiku eelnõu koostajatel[2].

g/. Eesti- ja Liivimaa talurahva seadused,
mis on avaldatud „teises täielikus seaduste
kogus", aga „seaduste kokkuvõttes" jõustuvad.
Talurahva seadustes sisalduvad määrused
eraõiguse alal, mis põhjenevad talurahva
seisusel, on oma maksuse kaotanud, alates
seisuste kaotamise seaduse avaldamist.[3]

h/. Seni loetletud seadused on ainult
siis õiguse allikateks, kui nad Eesti sea-
duste poolt pole tühistatud, mis on antud
alates 15/28 novembrist 1917 a.

1/ Arro, eelm. k. lkx. 1229.
2/ Trompromol eelm. k. lkx. 10.
3/ R.T. nr. 129/130 – 1920.
nr. k. Riigikohtu üldkogu toimetus nr. 46 – 1927.

Tähendatud päeval lõpus Maanõukogu otsus kõrgemast võimust, mis on algaktiks Eesti riiklise iseseisvuse alal. — Eestis ilmuvad kõik seadused Riigi Teatajas järjekorrahõe numbrid all igast uuest aastast algades. „Riigi Teatajas" ilmuvad ka määrused[1].

1919 aastast kuni 1927 a 6 okt. on Riigi Teatajaid ilmunud 1302 üksik- ja kaksiknumbrit. Neis on seadusandlikke akte 1813; Riigi Teataja lehekülgede arv ühes lisadega — 21590.

---

[1] R. T. nr. 1 — 1919. Ajutine seaduste ja administratiivsete korraldate väljakuulutamise kord — V peatükk, §§ 1 - 5.

B. Määrus.

Tarvitatud kirjandus:

Schoen, Die Verordnungen (Handbuch der Politik, I Bd. Berlin u Leipzig 1920, lhk 248)

Fleiner, Die Institutionen des deutschen Verwaltungsrechts, Tübingen 1922.

Hatschek, Lehrbuch des deutschen und preussischen Verwaltungsrechts, Leipzig und Erlangen 1922.

Csekey, Die Quellen des estnischen Verwaltungsrechts, Tartu 1927

Fleischmann, Die materielle Gesetzgebung (Handbuch der Politik I Bd. 1920 lhk 219)

Laband, Staatsrecht (Enzyklopädie II Bd. Tübingen 1901.

Anschütz, Deutsches Staatsrecht (Enzyklopädie der Rechtswissenschaft, hg v. Holtzendorff-Kohler,

Leipzig - Berlin 1913-5/
Jellinek, G. Gesetz und Verordnung, Tübingen 1919.
Gmelin, Der Ausnahmezustand (Handbuch der Politik III Bd. Lfg 156.)
Sama autor, Ausnahmezustand, (Handwörterbuch der Rechtswissenschaft, hsg. Fr. Stier-Somlo u Alex. Elster I Bd. Lfg 455)

1. Määruste all tuleb mõista üldisi korraldusi, mis välja antakse täidesaatva võimu organide poolt.

Määrus on seega valitsemise teel riigi võimu poolt antud üldine korraldus (Anordnung). Õigus niisuguseid korraldusi anda kuulub valitsuse kompetentsi ja on üks valitsuse funktsioonidest. Sellest järgneb, et määrusandluse õiguslikud piirid põhimõtteliselt kokkulangema peavad täidesaatva võimu piiridega üldse. Kõigi selle, mis täidesaatva võimu organid valitsemise alal mõjutada võivad, võivad nad määruste objektiks teha, sest nagu Jellinek, G. ütleb: „Denn wer das Recht der Verfügung hat, besitzt auch das Recht, diese Verfügungen abstrakt und allgemein zu fassen; mit anderen Worten, wer das

Recht der Einzelverfügungen hat, darf auch Verordnungen erlassen" [1]

Arusaadav, et seda üldist tegevusvabadust ei või vahtsus laiemalt tarvitada, kui seaduses ettenähtud – ta ei või kodanikkudele kohustusi peale panna, mis läänis seaduste vastu (contra legem), ega ei või ka kohustada ilma seadusliku aluseta (ultra legem). a/. Nüsama, kui seaduste vahel, tehtakse ka määruste vahel vahet formaalses ja materjaalses mõttes. Määruste all formaalses mõttes tuleb mõista abstraktseid norme, mis antakse mitte seadusandlikel teel, s.t. ei anta parlamendi ehk rahva poolt rahvahaaletuse teel, vaid piiratud täidesaatva võimu poolt, ehk teiste

[1] Jellinek, G. eelm. t. lhk. 375.

temale alluvate riigi organide poolt.

Määrus materjaalses mõttes on valitsuse poolt antud korraldus, mis ei sisalda õigusnormi, vaid piirdub maksva õigusnormiga ja liigub selle poolt ettenähtud raamides"[1]

Määrust materjaalses mõttes võib valitsus anda, ilma et tal tarvis oleks seda põhiseadusega ehk teiste seadustega põhjendada.

Määrus formaalses mõttes on sellega iseloomustatav, et ta sihitub kindlale normile, et ta on kindlaks määratud viisil teatavate riigi tahteavalduse akt-abstraktsete normide näol, kuna aga määrus materjaalses mõttes ainult riigi tahteavalduse sisu iseloomustab, näitab.

---

1) Nii Schoen, eelm. t. lhk. 248.

Nii määrus formaalses kui ka materjaalses mõttes on, nagu juba öelnud, valitsuse poolt antud valitsusõiguse piirides. Jagades määrusi materjaalseteks ja formaalseteks, tegime vahet nende sisu järele.

2) Nüüd jagame määrusi nende tegevusmõju, nende olatuse alusel. Selle järele jagunevad määrused valitsuseeskirjadeks ja üldmäärusteks (Verwaltungsvorschriften ja Gemeinverordnungen).

Valitsuseeskirjad, mida nimet. ka reglementideks, instruktsioonideks, ringkirjadeks (Zirkular) j. n. e. on need määrused, mis on määrused materjaalses mõttes. Nende ülesandeks on valitsusasutiste organiseerimine, avalikõiguslike asutiste kasutamistingimuste määramine, j. n. e. Õigus mitmuguseid määrusi anda kergib juba valitsuse

täidesaatva võimu otstarbetest. Kui see on valitsuse ülesanne, hoolitseda seaduste täitmise, riigi punctumatuse ja sisemise julgeoleku eest, siis peab temal ka vahel olema ametanutusi instrueerida, juhatada seaduste täitmiseks vastavaid organisatsioone luua, kui seadused seda ise mitte teinud ei ole.

Õigus mitmuguseid valitsuseeskirju välja anda, ei ole mitte ainult siis, kui seda näeb otse põhiseadus, seadus, vaid ka viimaste väljamõtte puhul[1])

Eelpool loetud valitsuse ülesannete kohaselt jagunevad valitsuseeskirjad mitmesse liiki:

1. elluviimise- või korraldusmäärused (Ausführungs- oder Vollzugsverordnungen);

[1]) Anschütz, cclm. t Chx. 163 jj.

2. juhatuskirjad (Dienstanweisungen, Instruktionen);
3. Organisatsiooni eeskirjad (Organisationsvorschriften);
4. asutuste korraldused (Anstaltsordnungen).

Neist valitsuseeskirjade liikidest võivad elluviimise- või korraldusmäärused ka üldmäärused olla, kuid ka mõlemate määruste gruppi, s.t. valitsuseeskirjade kui ka üldmääruste, kuuluda korraga."[1]

Üldmäärused (Gemeinverordnungen) on need formaalsed määrused, mis on materjaalselt seadused, s.t. nad on õigusnormid. Nad on aimult oma vormi poolest määrused, sest et nad ei ole seadusandlise asutuse poolt antud, vaid valitsuse poolt. Seade väljaandmiseks peab valitsusel seaduslik võim olema, mis on otse ekenähtud kas põhiseaduses ehk teistes seadustes.

[1] Schoen, eelm. t. 257.

Üldmäärused, et nad omaks kodanikkade suhtes kohustuslikku jõudu, peavad seadusekohaselt väljakuulutatud saama.

Vaatame üksikasjalisemalt, mis vahe on üldmääruse ja valitsuseeskirja vahel.

Üldmäärusi võib anda ainult seaduse volitusel, valitsuseeskirjade andmiseks pole vaja seadusest volitust.

Üldmäärusid peab väljakuulutama, valitsuseeskirjade kohta aga see nõue ei maksa.

Üldmääruse rikkumisel võib ~~kohtus~~ kaebtust tõsta kohtus, rikub aga ametnik valitsuseeskirja, siis karistatakse teda distsiplinaarkorras[1]

Ainult üldmäärused võivad olla õigusallikateks, kuna valitsuseeskirjad, väljaarvatud, ellurakendamise- või korraldusmäärused, õigusallikateks ei ole.

[1] Oseney, nlm.t. lk. 58.

Kui edaspidi kõneleme määrustest, siis mõtleme nende all üldiseid siduvaid õigusnorme, s.t. üldmäärusi.

C). Peab vahet tegema määruste ja korralduste (Verfügung) vahel. Korraldus on niisama kui määruski riigi tahteavaldus, kuid määrus eraldub korraldusest oma sisu üldsuse tõttu. Määrus sisaldab eneses abstraktseid norme ja loob objektiivset õigust. Korraldus selle vastu korraldab individuaalseid ja konkreetseid üksikjuhuseid. Korraldus ei loo kunagi: mut objektiivset normi, ta on vaid objektiivse normi realiseerija. Saksa saja literaturis on määruste ja korralduste mõisted piirdaks määratud ja nad lahutatakse teravalt üksteisest!)

1). Schoen. die Verordnungen, lhk. 249.

Kuid ametlikult see raketegemine ei ole just märgatav.

Meil pole tehtud kindlat rahet määruste ja korralduste vahel. Iseäranis raremates õiguse allikates nimet. määrusi korraldustes ja nimet. ka seadusi korraldustes. Näiteks: Politsei korraldus, kriminaalpolitsei korraldus (R.T. nr.4/5 - 1920). Aga hiljem juba tarvit õigemini, nagu: Eesti Punase Risti korraldusseadus (R.T. nr. 33/34 - 1923).

Määrused ja korraldused ei ole mitte ainult vahenditeks riigi tahteavalduse aktide. Ka omavalitsusasutustel (seaduse alusel ehk piires) on õigus välja anda üldiseid õigusnorme ja kohustusi sisaldavaid norme ja korraldusi konkreetsete juhuste jaoks teha,

---

Cockey, eelm.t. lk.x. 49 ja märkus 4.

mida nimet. ka määrusteks (rundmäärused) ja korraldusteks. Kuid (kuuluvate ainult partikulaarset õigust (jus particulare).

d). Kui küsida, mis vahe on seaduse ja määruse vahel, siis peab ütlema, et see on ainult formaalne[1]).

Seadus on põhiseadusekohaselt õigust-loova asutuse (seadusandja) valitsuse seaduse vormis, kuna määrus on täidesaatva võimu poolt* antud. Muidugi sarnane vahetegemine on võimalik põhiseaduslikkuses riikides; aga mitte autokraatiates, kus ei tehta vahet seadusandluse ja valitsusvõimu vahel.

Seadus on põhimõtteliselt piiramatu, as-

---

1) Laband, celm.t. lhk. ~~84, 122~~; 78;
Jellinek, G. celm.t. lhk. 84, 122; Vene teoreetikutest tunnustab formaalset momenti Ključnikov (Учебник русского административного права b. I lhk. 10)

mult põhiseadus seob teda, aga määrus on püratud nii põhiseadusega kui ka seadustega; määrust võib anda ainult ettenähtud piirides ja aladel, mis seadus on määrus-andjale kindlaks määranud ja sellest reserveerinud. Sellepärast ei või ükski määrus seadusega vastolus sattuda, ega puudutada seadust kompetentsi. Ainult sel juhusel, kui seadus ehk põhiseadus on andnud määrusele seadust muutva jõu, nagu see on tuleb dekret-määrustele (Notverordnung) juures, võib määrus seadusnorme kõrvaldada ja muuta.

Määrused jagunevad:

1. ära-[illegible]se- või kaotamis-määrusteks;
2. seadust asendavateks ja seadust täiendavateks

c/ Määruste väljakuulutamine on ohtlikes momentides määruste õigusliku kvalifikatsiooni mõttes. Et määrused on õigusnormid, mis on kohustatavad kõigile, mitte ainult üksikutele ametasutustele (nagu valitsusceskirjad), ega ka üksikutele isikutele (nagu korraldused), siis on väljakuulutamine tähtis mõne sellega, et määrused omaks kodanikkude suhtes siduvat jõudu. Määrust, mis pole teatavaks tehtud nõuete kohaselt, ei või käsitada kui üldmäärust, vaid kui valitsusceskirja. Määruste väljakuulutamine on sama tähtis kui seaduste väljakuulutamine. Määruste väljakuulutamine sünnib seadnes ettenähtud nõude kohaselt. Meil mawra seaduse[1] järele sünnib määruste väljakuulutamine

1) Ajutine seadus te ja administratiivsete korralduste väljaandmise ja väljakuulutamise kord, V peatükk. (R.T. nr. 1 - 1919).

Riigi Teatajas samal kohal, kus seaduste väljakuulutamine. Määrus astub jõusse ja omab sunni-iseloomu kohe peale avaldamist Riigi Teatajas ja vastava numbri kohale jõudmist, kui milles määruses eneses iseärahst tähtaega määratud ei ole.

Kõik väljaantud määrused ja korraldused käivad kohtuministeeriumi kontrolli alla. Tähendatud kontroll seisab järelvalves, et need määrused ja korraldused sellega õigustatud allikast tuleks, et nad maksvatele seadustel põhjeneks ja vähistele ning üldmistele tehnilistele nõuetele vastaks.

Maa- ja linnavalitsuste sundusbiswad määrused käivad siseministeeriumi kontrolli alla ja saadetakse sealt kohtuministeeriumi „Riigi Teatajas" avaldamiseks."

1) Vrd. Seaduste kooskõlast põhiseadusega. lkk.

määrusteks (gesetzverbietende und gesetzergänzende Verordnungen);

c) Kaitseseisukorra määrusteks (ausnahme- oder gesetzsuspendierende Verordnungen);

d) dekreetmäärusteks, määrused seadusjõuga (Notverordnungen oder Verordnungen mit Gesetzeskraft).

ad c. Ellurakendamise- või kaitsemäärustele ülesandeks on seadusandja tahet, mis seaduses väljub, lähemalt seletada ja täielikult nähtavale tuua. Sisulisest ei või ellurakendamise määrused mitte midagi sisaldada[1], vaid nende ~~Ellurakendamise määrused on aktsessoorse täiendusega.~~ Nende ülesanne on ainult seda valmis mõelda, mis seaduses juba lahendatud on."[2]

1) Vrd. Jellinek, G. selm. t. lhk. 379.

2) Nicolayer, Otto. (Tsiteerit Cooley selm. t. lhk. 60, m. 22).

Ellurakmise määrused on aktsessoorse tähendusega. Ühes seadusega, mis kaotab oma jõu, kaotab oma jõu ipso facto ka ellurakmise määrus, mille detailiseerimiseks ta, s.t. ellurakmise määrus oli antud.

Ellurakmise määruse juriidiline natuur ei põhjine mitte seaduse ellurakmise klauslil (harilikult seaduse rakendamise §) peale, mille järele teatud valitsuse organile (peaminister, minister) kohuseks tehtakse seadust ellu viia, vaid põhiseaduse tingimuste kohaselt määrusandluse õiguse peale.

Eesti põhiseaduse §60, punkt 7 põhjal valitsus annab seadustega kooskõlas määrusi ja korraldusi". Nii, et seaduse ellurakmise klausel tähendab ainult kompetentsi määratlust, ja ellurakmise määrused, mis tegelevad ellurakmise

klauseli raamides, pole rohkem kui seaduse teksti seletused üldjuhatuse kujul ametasutustele nende tegevuse alal käesoleva seaduse suhtes.

Näeme, siin pole tegemist üldmäärusega, vaid ellurakendamise- või korraldusekirjutusega, mis kuulub aga valitsuseaktide hulka.

Kui ellurakendamise- või korraldusmäärus ülesandeks on, et oma ichti laiemalt kavatleda, kõiki määrata, mis seadusandja tahte selgitamiseks ja kindlustamiseks tarvis on, ja kui ta mitte ainult ei detailiseeri, ei korda seadusandja tahet, vaid ka uusi kohustusi kodanikkudele peale paneb, kui-võrd see seaduse kõvendatud lähivõtmiseks tarvilik on ja lubatud, siis luuakse juba uusi õigusnorme (kuid seadustega kooskõlas). Seadus määrab sel korral nii ütelda raamid, kuna määrused annavad talle sisu. Näitena võib tuua meie maareformi teostamise määrusi.

Sellest, et neid kuna, on valitsusel tarvis erivolitust.[1] Ülemäära määrased võivad veaga olla kas valitsuseorganid ehk üldmäärused, kuid võivad ka mõlemaist grupiderse kuuluda kõrvaga[2].

ad B. Seadust asendavad ja seadust täiendavad määrused on need normid, mis antakse valitsuse poolt ilma eelnevata eriliste seaduslike volituseta nende alade normeerimiseks, mis kuuluksid seadusandjale, kuid seadusandja pole neid alasid normeerinud ehk on seda teinud puudulikult.

Vahe seadust asendavate ja seadust täiendavate määruste vahel on ainult kvantitatiivne, ja vahetegemine nende vahel

1) Vrd. Laband, ecbm. t. lhk. 81.
Anschütz, ecbm. t. lhk 665, Cockey, ecbm. t. lhk. 61.
2) Cockey, ecbm. t. lhk 61.

on tegelikult raske.

Mittepaendnad põhiseadused ei luba valitsusel seadust asendavaid ja seadust täiendavaid määrusi anda. Sija kuulub ka Eesti põhiseadus. Ajalooliselt paendusele põhiseadustega püüdis ülendavad seadust asendavad ja seadust täiendavad määrused tähtsat osa. Siin nähtavasse määrusandlusõiguses vahenditut põhiseaduses antud õigustloovat võimu, kuna mittepaendnad põhiseadused nälvad määrusandlusõiguses seadusandliku võimu delegeerimist[1].

1) Vrd. Fleiner, eelm. t. lhk. 70.

Seisukohaga, et ka määrusandliku võimu edasiandmisel nähtavasse seadusandliku võimu delegeerimist ei ole palju rahul (Merkl, A. Die Lehre von der Rechtskraft) kuid peab siiski õppima selle seisukohaga, sest sisuliselt juriidiliselt vaatepunktilt on määrus ja (materjaalne) seadus sarnased.

Eesti põhiseadus ei luba val.seadust asendavaid ja seadust täiendavaid määrust anda. Meil antakse seadust täiendavaid määruseid eriliste seadusliku volituse põhjal ja neid ellurviimise- või korraldusmääruste vormis [1]

ad c. Kaitseseisukorra määruste kaudu võib valitsus kas seesmise ehk välise hädaohu puhul põhiseaduses

---

1) Cskey eelm. t. lhk 64. Vrd.ka: Palvadre arvustust Crekey too kohta („Õigus" 1927 - lhk. 31.), kes samal arvamusel.
Vastupidisel seisukohal asub tõs. Maddison, kelle järele val. val. on õigus kõiki korraldusi oma määrustega kuni vastavate seaduste ilmumiseni. „Meie põhiseadus seisukohalt on val. val. õigustatud oma määrusandlist võimu isegi seal tarvitama, kus vaikib põhiseadus" (Maddison, Täidesaatva võimu õigustest määrusandlisel alal. E. Polit.leht 1926 - lhk 755 jj. Sama autor, Vabariigi valitsuse õigused määrusandlisel alal. „E. Polit.leht, 1927 - lhk. 330)

ettenähtud volituse põhjal seadusi, mis kodanikkude põhi- ja vabadusõigusi kindlustavad, ajutiselt maksvuseta tunnistada ja avaliku julgeoleku ja korra kaitseks ning alalhoidmiseks vastavaid samme astuda.

Eeskujulik see suhtes on Prantsusmaa, kus kaitseseisukorra seadustik regleerimine on kõige vanem ja arenenud."

Iseäranis aga neis riikides on kaitseseisukorda puutuvad seadused väga arenenud ja täielikud, kus tihti segaduseaastad võtavad, nagu Hispaanias ja Venemaal."

Kaitseseisukorda puutuvat küsimust Eestis selgitab meie põhiseaduse § 60, p. 5: valitsus kuulutab välja kaitseseisukorra

---

1) Гессен, Исключительное положение, С-Петербург 1908, lk.: 136, 158.

nii üksikuis riigiosades, kui ka kogu riigis ja esitab selle Riigikogule kinnitamiseks," ning põhiseaduse § 26 teine lõige: „Kodanikuvabaduse ja põhiõiguste erakorralised kitsendused astuvad jõusse seadusliku korras ümbertähtajani väljakuulutatud kaitseseisukorra puhul vastavate seaduste põhjal ja piirides". Kaitseseisukorra automaatset edasikestmist pärast määratud tähtaega meie põhiseadus ei tunne.[1]

---

1) Eesti vabariigi põhiseadus hakkas maksma 21 Dets. 1920 a., kuga põhiseaduse tõlgimuse kohaselt oleks pidanud Riigikogu reel kestva sõjaseisukorra tähtaja äramääratama, kuid I Riigikogu otsustas siiski teiseti. I Riigikogu protok. nr. 3 on näha järgmist, et A. Rüp, tolleaegne riigivanem, sõjaseisukorra kohta sõna võttes ütles vastus: ... „Mis puutub tähtajasse, siis ei ole sõjaseaduse kohaldus

Kaitseseisukorra küsimus on meil segaseks jäänud. 19ets. 1924 a. otsustas vab. val. väljakuulutada põhiseaduse §60, p. 5 järgi sõjaseaduse kogu Eesti riigi piirides (R. T. nr. 145 – 1924 a.); Riigikogu kinnitas vabariigi valitsuse poolt väljakuulutatud kaitseseisukorra (R. T. nr. 175 – 1924); vabariigi valitsus otsustas kindralkuberni kohuste täitmist panna sõjaseisukorra piirides siseministri peale (R. T. nr. 9/10 – 1925). Mis meil mazema pandi, kas sõjaseisukord või kaitseseisukord? Seale selle ei valitsus ega Riigikogu ei määranud, missuguste seaduste kohaselt kaitseseisukorda

---

mes, vaid seetab automaatselt edasi tsuitava kogu ajast ilma tähtajata, olenstuu mis kaitseseisukorra kuulutatud valitsuse otsuste järele, mitmest mõista, olen määratud ka tähtaeg." Kuid põhiseaduses on sõjaseisukorra seaduse kindla tähtaja määramist

tuleb reguleerida, s. t. mis liiki kuulub kaitse-
seisukord, ega määratud ka lähtarga.

Riigikohtu administratiivosakonna seletus
1 okt. 1926 a. № 812 II on meie kaitseseisukorra
kohta järgmine:

1. kaitseseisukorra platus peab eriseadustega kindlaksmääratama;

2. erakorraline seisukord, mille puhul kohaniikude äigused võivad saada kitsendusi, peab kandma nimetust „kaitseseisukord."

3. kaitseseisukord võib olla ainult lähtajaline.

Et meil oma eriseadused kaitseseisukorra kohta puuduvad, siis on Riigikohtu seletuse põhjal võimalik väljakuulutada kolme liiki kaitseseisukorda vastavalt maksvatele vene seadustele:

1. tõrendatud valvekorda (положение об усиленной охране);

2. erakorraset valvekorda (положение о чрезвычайной охране);

3. sõjaseisukorda (военное положение).

Kaitseseisukorra määrused on oma juriidilise mõiste ja õigusliku naturi poolest sellega iseloomustatavad, et need antakse täidesaatva võimu organide poolt siis, kui riigi seisukord on häda-ohus[1]. Kaitseseisukorra määrused muudavad ehk tühistavad maksvat õiguskorda. Kaitseseisukorra määrute ülesanne riiklikult on valitsusvõimu tegevust laiendada kodanikkude isikliku vabaduse tahtes, sellest maksvaid teadusi ajutiselt tühistades.

Oma iseloomu poolest on kaitseseisukorra määrused valitsuse aktid, mitte seadusandlised. Alad, mida need määrused võivad normeerida on seadusandja poolt

1) Vrd. Gmelin, Ausnahmezustand. lk. 455.

vorem ettenähtud, vastavate seaduste põhjal ja piirides."

Kaitseseisukorra võimu kandja on meil vabariigi valitsus (põhis. §60, p. 5). Vabariigi valitsus on maksvate seaduste põhjal kaitseseisukorra võimu ühes määrusandlike võimuga edasidelegeerinud kindralkubernerile[2]

ad a) Dekreetmäärused ehk määrused seaduse jõuga on riigiasjad normid, mis valitsuse poolt antakse põhiseaduses ettenähtud volituse põhjal seadusandliste aktide asemel, juhustel, kui seda nõuavad riigi huvid kiires korras. Nii siis, dekreetmäärusi võib ainult siis anda, kui seda nõuavad riigi elulised huvid kiires korras ja kui seadusandlikud kojad on töö vaheaeg.

---

[1] Põhiseaduse § 26 lõpp lõige

[2] Võib kahelda selles, kas vab. val. võib määrusandlist võimu edasidelegeerida sest määrusandlise õigus on vab. valitsuse ainult põhiseaduse §60, p. 7 põhjal.

Dekreetmäärused võivad käsitada kõiki
neid alasid, mis seadusega.
Dekreetmääruseandise võimu kandja on
valitsus. Valitsus on kohustatud antud dekreet-
määrusi parlamendile heakskiitmiseks
esitama lähemal parlamendi istungil.
Kui parlament dekreetmäärust heaks ei kiida,
siis kaotab ta oma maksmise, kui põhisea-
dus seda kiiresti ei määra.[1].
Vene end. põhiseaduses 23 apr. 1906 a. määrab
§ 87 dekreetmääruseandlust. Dekreet-
määrusi võis valitsus anda erakorralisel
ajavahel ja töö vaheajal Dumas. Dekreet-
määrused võisid normeerida kõiki alasid,
välja arvatud põhiseaduste ja valimisõiguse
määrangud. (Kus Duma asus kokku,

[1] Nii Austria end. põhiseaduse järele 21 dets. 1867 a. § 14.

või ta dekreetmäärusi kehtestada ehk tagasi lükata. Vrd. Vene põhiseaduse § 87 oli sellepärast kõdachtlik, et valitsusel olnud parlamentaarne, ei kaudseid vastutust seadusandliku koja ees. Ja kes võis kindlustada, et valitsus oma põhiseadushist volitust ka õigelaselt tarvitaks?

Eesti põhiseadus ei tunne dekreetmäärusandluse õigust. Ülemandis aga antav koguvalitsusele piiramatu määrusandluse õiguse. See õigus põhjeneb Eesti Vabariigi valitsemise ajutise korra § 12a peal[2]).

---

1) Vrd. Шершеневич, общая теория права - lehk. 464.

2) § 12a käib järgmiselt: Asutava Kogu ja seadusandliku delegatsiooni istumiste vaheaegadel täidab valitsus iseloomuga juures seadusandluse ülesandeid Vabariigi valitsus. Selle paragrahvi põhjal Vabariigi valitsuse poolt väljaantud seadused ja krediidimääramised lõpetavad oma maksvuse kui nad kahe nädala jooksul peale Asutava Kogu istumiste

Vabariigi valitsus kasutas seda õigust mitte ainult asutava kogu istungite vaheajal, vaid ka siis, kui asutav kogu koos istus. Peale põhiseaduse maksmapanemist jäeti asutav kogu § 12a jõusse. Valitsus jätkas seadusandlikut tegevust endiselt, kuni võimaks Riigikogu Eesti vabariigi valitsemise ajutise korra § 12a tühistas 2/. Ühtlasi tekkis vaieluse alla ka, kas ei olnud see põhiseaduse vastu, et § 12a jäeti jõusse peale põhiseaduse maksmapanemist, ja kas on ülduse vaheaja lõppemist Asutavale Kogule Vabariigi valitsuse poolt kinnitamiseks esse pole pandud ehk kui nad peale ekspaneerut Asutava Kogu poolt kinnitamist ei leia. Tähendus: Ei ole Vabariigi valitsus näiteks vaja raha või kredüdi määramist Asutavale Kogule kinnitamiseks esse panna, kuulutab Asutava Kogu juhatus ta maksmasetava. Sel seadusel on edaspidise ajaloos."

(R.T. nr 109 – 1919).

2/ R.T. nr. 101 – 1921.

seadusest maksvad, mis antud §12ª põhjal peale põhiseaduse maksmahakkamist."

Väljudes põhiseaduse §§-dest 30-34, 52, 86, reendume küll, et §12ª jõusse jätmine peale põhiseaduse maksmapanemist oli põhiseaduse vastane; ~~sest §86 ja teiste järele on ka Riigikogu põhiseaduse alla seatud, ja et Riigikogu~~.

Eesti põhiseadus, nagu öeldud, ei tunnusta vabariigi valitsusele õigust välja anda dekreet-määrusi. „Kuid endise Vene mõju tõttu on saatnud siiski meie põhiseaduse üks fragment dekreetmäärusandluse õigusest"1/ Põhiseaduse §81 ütleb: „Vabariigi valitsusel on õigus välja anda erikorraldusi ettenähtud alustel

---

1/ Jaus, Eesti Vabariigi valitsemise ajutise korra §12ª põhjal antud seaduste jõust ja selle § enese maksvusest (Õigus "1921- lkn. 62j) Vrd. ka: Berendts, die Verfassungsentwicklung Estlands. (Jahrb. des öffentlichen Rechts 1924 - Bd. XII).

2/ Cressy, eelm. t. lkn. 98.

ja korras kaitsevägedesse puutuvaid seadusi ja määrusi".

Eriseadus ilmus „Riigi Teatajas" nr. 1 - 1922 ja kannab pealkirja „Seadus kaitsevägedesse puutuvate sõjaväe seaduste ja määruste väljaandmise korra kohta põhiseaduse § 81 põhjal". Eriseaduse § 1 järele täiendatakse ja muudetakse ajutiselt valitsuse poolt sõjaministri ettepanekul kõik seadused ja määrused: a) sõjaväe valitsemise ja b) sõjaväe korraldamise ja teenistuskäigu kohta sõjaväe ametkonnas; c) sõjaväe asutuste organiseerimise, d) sõjaväe majanduse ja e) distsiplinaarkaristuste kohta. § 1 märkus 2 ütleb, et a) sõjaväe puhtseadust, b) sõjakohtupidamise seadust ja c) sõjaväe teenistuse kohustuse seadust muudetakse ja täiendatakse üldises seadusandlikus korras.

Need seadused ja määrused, millede muutmisest kõneldakse, asuvad Svod voennych postanovlenii-s (S.S.K.) ja Svod morskich postanovlenii-s (M.S.K.). Nimetatud eiseadure § 5 kohaldab, et kõik S.S.K. ja M.S.K. muutmised, täiendused, mis on väljaantud eiseadure § 1 põhjal, samuti kõik § 2 põhjal sõjaväe- ja laevastiku poolt vastu võetud määrused ja otsused avaldatse Riigi Teatajas "erimuutes, peakirja all: „Seadused ja määrused kaitseriigidele."

Sama § 5 juures on märkus, mille järele seadused ja määrused, mis riigikaitse huvides peavad saladuses hoidama, „Riigi Teatajas" avaldamisele ei kuulu.

C. Tavaõigus.

Tarvitatud kirjandus.

Puchta, Das Gewohnheitsrecht I ja II k. Erlangen 1828 - 1837.

Тютрюмов, Гражданское право, Юрьев 1922, lhk. 13 jj.

Crome, System des deutschen bürgerlichen Rechts 1Bd. Tübingen u Leipzig 1900 lhk 80 jj.

Dernburg, H. Das bürgerliche Recht des deutschen Reichs und Preussens, Halle 1906, lhk. 62 jj. Шершеневич, сравн. т. lhk. 439 jj

Петражицкий II k. сравн. töö lhk. 554 jj.

Шершеневич, Курс торгового права, Том I, Изд. 5ое, Рига 1924, lhk 65 jj.

Erdmann, System des Privatrechts der Ostseeprovinzen Liv- Est- und Curland. Ersten Bd. Riga 1889 - lhk 1 jj.

Pfersche, Das Problem des Gewohnheitsrechts, Wien 1895 -

a). Tavaõiguse all mõistetakse norme, mis
reguleerivad ühiskonnas mõne reegli alalise ja
ühesarnase tarvitamise teel kas enam ehk
vähem kestva aja jooksul. Tavaõigusel
puudub riigivõimu sanktsioon; tavad pole
loodud riigivõimu poolt, tava baseerub
rahva õigustundel[1] ja ta tuleb ilmsiks
tema alalise kohaldamise kaudu ühis-
kondlikes ehtes.

---

1)
Varem, kuni ajalooliste kooli tekkimiseni õigusteaduses,
tava tekkimist seletati ainult tema alalise
kohaldamisega ehtes. XIX sajandi 20 aastail ilmus Savigny
juristi Puchta töö - das Gewohnheitsrecht, kus tema tõendab, et
õigust loob rahva õiglustunne. Rahva õiglustunne on
ühine nii seaduste tekkimisel, milledele riigivõimu poolt
antakse vaid selge väljendus, kui ka tavaõiguse loomisel,
mis ilma riigivõimu kaasmõjuta tekib. Puchta õpe-

Tavaõigus lähtub tavanormidest esiteks selle poolest, et ta on tekkinud vahenditult rahva seas ja ta loojaks on rahvas ise ilma püsi õigusloovate organite kaastegevuseta; teiseks, neid ei kuulutata välja kui seadusi, ~~raid~~ nende et sel ted maksmust omada, raid nende väljamuutus seisab nende legaalsus tavitamises. Siit on üks tavaõiguse saatusmusel tähtsad kaks momenti: väliselt - tava elaline ja ühetaoline kohaldamine rahva poolt, ning seesmiselt - rahva õiguslunne.

On tähtis nõue tavaõiguse kujundamisel tava kohaldamine, s.t. õigusnormina tarvitusele võetud reegli kohaldamine temale alluvatele vahekordadele ehs.

---

tuse mõju all müüdisajal selgitatakse, et tavaõiguse tekkimisel on tähtsad kaks momenti: rahva õiguslunne ja tava kohaldamine. Vrd. Hoerschelmann - Das Problem des Gewohnheitsrechts - lhk. 5jj.

Peale selle on nõuetav, et kohaldamine sünniks ühetaoliselt, alaliselt, nii et õiguse võrne: käesolevat juhusel on tegemist tavalise tegumisega. Kohaldamisega ajab tava n. ö. omad jooned sisse. Kui lõpeb tava kohaldamine, kui ta enam ei kestu jõu pole ka enam tavaõigust!

Nendele kahele peatunnusmärgile, s. t. tava kohaldamisele ja rahva õiglustundele tavaõiguse tekkimisel, lisatakse juure veel teisi ja nimelt nõuet, et tava ei või vasturäägivuses olla kõlblusega ega terve mõistusega. Kõblus on muutlik ja kõblusmõisted on äraõppimad peamiselt seadusandlusest. Seadusandlus omakorda aga on niõjutatud kõblusest, rahva õiglustundest. Ei või ega saa sellepärast kunagi kõblus ega ja

[1] Crome, cclm. t. lk. 87.

seadus üksteist eitada, vaid nad käivad käsi-
käes.

Omal ajal kogu õigus arenes ja kasvas
tavaõiguse vormis. Tavaõigus oli ainsamas
õiguse allikas. See oli veel sel ajal, kui
ühiskonna organisatsioon oli lihtsam, tema
huvide piirkond kitsam ja seadusandlus oli
lapsekingis. Riigivõimu kõrvenemisega,
võimete kasvamisega rohkem ingeramate
ja selgemate vahenõude määramise järele
kodanikkude vahel ja kodanikkude ja riigi
vahel, kõrgem võim võtab oma peale
ülesande kokkukuguda õigeksmõistvaid arene-
mid õigusvormi ja anda neile oma sanktsiooni.

XVIII sajandi lõpul ja XIX sajandi I poolel oli
tavaõigus kadumisele määratud. Sel ajal
tärkas elav huvi õiguse kodifitseerimise järele

Õigusse allikaks pidi olema ainult seadus, tava õigust ei tahetud enam tunnustada.

Eitavalt suhtusid tavaõigusse Preisi maaõigus 1794 a.; Austria tsivilkoodeks 1811 a, mis lubab tava kohaldamist kohtu ainult juhusel, kui seadus selle peale näitab. Prantsuse code civil lähtub tavaõigusest väiksvalt mõõda. Seda väitmist selgitavad Prantsuse juristid järgmiselt: ühed näevad võimaluna olevat tava tarvitada seadusega vähesarnaselt, teised aga ignoreerivad tavaõigust[1].

Saksa B.G.B. ei kõnele midagi tava õigusest, vaid ütleb ainult sissejuhatavas art. 2, et „seadusе all selles koodeksis tuleb mõista ka õigusnormi", s.t. ka tavaõigusliikе[2]. Kõige nnemates koodeksitest, näit. Helvetsia oma suhtub juba selgelt tavaõigusse.

1) Шершеневич, Общая теория — lk. 456

2) Crome, eelm.t. lk. 84, kuste ütleb, et tava on täieväärne seadusega.

Helvetsia Riikkoodeksi § 1 lubab tarvitada
tava siis, kui ta ajakiri seadusega.

Ala, kus seadused on tavale rohkem ruumi jätnud, on kaubandusõigus. Tava omab kaubandusõiguses tähtsa kohta. Kuid ka siin jääb tema kohaldamine vähemaks, ka siin lubab seadusandlus sammsammult uusi alasid oma alla. Need üldised tavad on ammu kodeksitesse pasjutatud, mis kunagi olid vahetevad kogu maal ehk paljudes maades. Niisugusel tavaõigus omab veel kohalikku tähtsust ja nende vahekordade reguleerimise alal, mis pole veel allutatud seadusele.

b). Nii juhtub meil maksvatesse seadustesse ja kõige peale Balti eraõigusse, siis peab nõudma, et siin pole tavale kuigi palju ruumi antud, võrreldes sellega, kui tähtsa koha õigusе-

allikana omastava Baltimaal enne kohalikku-
de seadust kokkukogumist ja sisi palju
paragrahve (saatiswad tavaliselt sendist paragrahvide
kokkuseadmisel. Balti väärjuse kokku-
kogumise ajal ei olnud ratsionalistlik ühis-
vaade veel oma mõju kaotanud, mis
sahtus põlastusega tavaõiguse.[1] Tollealgne
vaade nägi ainult seaduses kõrgist õiguse
allikast ning tava õiguse allikana
vaevalt tunnustas. See vaade on oma
mõju avaldanud ka Läänemere provintside
õiguse kodifitseerimise peale. Kuid oneti
pole siin nii kaugele mindud et tavaõigust
täielikult eitatakse. Küll piirdub siin tava-
õigusel derogatorne jõud, sest sidejuhatava
art. XXIV ütleb: „Право обычное не можетъ
ни отмѣнять, ни измѣнять постанов-

[1] Erdmann, eelm. 4. lk. k. 15.

lemmik naermisrõõmu ebada.' Edaspidi näitab koodeks ise terve rea juhtumeid, millas kohalikele tavadele eelõigus antakse koodeksi enda normide kõrval. Sissejuhatav art. XXV ütleb: „Случаи, в которых местными обычаями предоставляется предпочтительное, в виде изъятия, сила, приведенных в настоящем своде не следует. Siia kuuluvad §§ 561, 992, 1035, 1069, 1122, 1134, 1160, 3364, 4180, 4182, 4186, 4193, 4202, 4206, 4215. [1]

[1] Näit. § 561 järele – kui tekib küsimus, kas leping asja terve asja päraldusena või mitte, siis otsustavat rolla kohalikel tavadel järele; § 992 – teataval kaugusel rõõsast kaevust on keelatud ehitada hoonet aknaotsa rõõsa kaevu poole ilma omaniku nõusolekuta; kui omanik nõusolekut ei anna, siis määratakse rahu laius rõsna ja püri vahel kindlaks kohalike tavade järele – viimaste puudumisel aga

Vene õiguses oli jäetud õige lai tegevusala tavaõigusele iseäranis talurahva pärandusasjades ja hooldamise ning eestkostmise alal, kus tavaõigust lubati kohaldada igas kohtus, iseäranis aga vallakohtes[1]. Cf. Nagu öeldud, omab tavaõigus mõõdukal kõige tähtsama koha kaubandusõiguses. Meil maksva kaubandusseaduste[2] § 1 järele (seaduste kogukuvõtte X I k. 2 j):

„Права и обязательства, проистекающие из сделок и отношений, могущих быть собственных

kohtu otsuse järele; § 1122 – tee(iter) laius määratakse kohaliste tavade järele, kuiva puhul mitte teiseti otsustatud. Sõjaväeteenistuse seisukohalt tuuakse paragrahvide järele tavaõiguse alusel veel kasutamise õigust rahvaosade teenijate ja peremeeste vahel, kõrvahaade saatuse määramisel ja siis veel pärimisel teatud juhtudel lääb tavaõiguse rakendamist.

[1] Тромпровский, цит. соч. стр. 14.

определенным законам морровым. В слу-
чае недостатка этих законов применяются
законы гражданские и применяются в мор-
ле обычаи.

See paragrahv ütleb meile palju. Ta lubab
tuua kohalduda kõrvalel neil kordadel, kui see-
juures on tühikud. Kaubandusliku läbikäimise
on keerukas ja sünteks alati uusi tehinguvorme, mis seadusandja, kes ei jõua ehk
järele, veel praegusel ajal annab tavale
tähtsa koha õiguse allikate hulgas. Meie
näeme ühes sellega, et seadusandja kogub
tavasid ja annab neid välja, teheb neid
seaga lausemaks rahvidele teatavaks ja kergen-
dades kohtutel nende käitesaamist, kuid ta
ei anna neile sanktsiooni, ei kinnita seadusena,
kahelges veel, kas kogutud tavad vastavad
tõelikult rahva õigustundele.

Brasiilias on tuntud sellased ametlikud tavade kogud, milledel pole küll seaduse jõudu, kuid tegelikult laialdast kasutamist leiavad[1].

9/. Tavaõigus ei ole mitte ainult eraõiguse alliikaks, vaid ta on ka avaliku õiguse alliikaks. Küsimus selle kohta, kas teatav õigusnorm, mis tavaõiguse loodud, on era- või avaliku õigusliku iseloomuga, lahendatse niisama kui seadusnormide puhul. Selle järele, missugusesse õigusvaldkonda, s.t. kas eraõiguse või avaliku õigusliku, kuuluvad need õigussuhted, mis tavaõiguse poolt reguleeritakse, on teised kes eraõigushuvid või avalikõigushuvid. Kui tavaõiguse tähtsus jääb väiksemaks eraõiguses, siis veel

---

[1] Шершеневич - Курс торгового права, стр. 74.

rohkem kahaneb see avalikus õiguses.
Rahvusvahelise õiguse alal oli tavaõigus
oma ajal valitsevaks õigusse allikaks,
sest et puudus ja puudub veel praegugi
see kõrgem seadusandlise võimu, millele
alluksid üleriigilised riigid. Nüüd aga
tavaõiguse mõju jääb siin kasvavalt
kitsamaks, sest tavade asemele astuvad
lepingud, mis on õigusvahekordade reguleeri-
jaiks riikide vahel. Veel vähem
kui rahvusvahelise õiguse alal, on tava-
õiguse mõju püüdsajal riigi- ja adminis-
tratiivõiguse alal."
Cf. Vene 1864a. kohtu reform lubas
vahekohtu nikke tava kohaldada, kui
tema kohaldamise mõnel oli seadusega

Brie, Das Gewohnheitsrecht auf dem Gebiete des öffent-
lichen Rechts. (Wörterbuch d. Deutschen Staats u Verwaltungsrechts
II Bd. lk. 289.)

kuluvad ja kui keegi kihlvejadest pooltest kava kohaldamist nõuab, saadetakse kaevale, ehk juhuslikel mis pooled teadustega lahendatavad. (Tsiviilkohtupidamise seadus § 130). Ehkki tsiviilkohtupidamise seaduse § 130. oli ettenähtud ainult rahukohtu tegevuse reguleerjana, selle peale vaatamata kahtsid kohtu tõlgendus ja õigustõlgendus ka teisi kohtuasutusi kava kohaldada[1]. Nii oli tekkinud seaduse teksti ja praktika vahel lahkarvamusi ja kahtlemusi. Selle võrvaldamuseks andis 1912 a. reformseadus, mille järele tsiviilkohtupidamise seaduse § 130 on kohustav kõikidele kohtutele.

Tsiviilkohtupidamise seaduse uue redaktsiooni § 10[1] kohaldusest ka teise tähtsa

[1] Трамгрошов, свод. т. 1. стр. 17

kahtluse, mis oli tekkinud praktikas § 130 järele, et kohus ei võinud tava muidu kohaldada, kui selle pidi tuvastama üks tülitsejatest poolt. Nüüd kõrvalkõrvalpidamise seaduse § 10[1] järele: „Сверх случаев, когда в силу самаго закона применение обычая обязательно . . . . * kohus on juba juhuslikul tõendatud juhuslikul tava kohaldama, ilma mõlemalt tülitsejate poolt tõestet. Näeme, et tõendamise kohustus tõmbub välja seaduse (kuna kohaldamine on kohtu poolt kindlustatud) ja asendub nõudmisega * Siin võime rõnelda asendavast tõendamisest. Kui aga tõendus täiendab seadusnõuet, siis räägime täiendavast tõendusest."

---

1) Vrd. Crome, cela. t. lõk. 89.

Tava kui rahva õigusloku ilmavaate väljendaja, kui õigusnorm, mis omab üldkohustuslikku jõudu ja tähendust, peab kohtuk sama kästi tõda olema kui teiseski õigusallikad. Ka tava suhtes maksab põhimõte: jura noscit Curia, s. t. kohus peab tundma õigusnorme. Sellepärast tava kohaldamine ja konstateerimine (s. t. tema olemasolu, varmi ja sisu selgitamine) on kohtu "ülesanne ex officio." Meil maksva kaubandusõiguse alal, kaubandusseaduse § 1 põhjal kohus peab tava kohaldama sundkorras, ilma et pooled tavale viitaks. Siin on tsivilkohtupidamise seaduse § 10 järele ... в силу самаго закона применение обычая обязательно.

1) Der Richter hat das Gewohnheitsrecht nicht deshalb anzuwenden, weil der Staat es ihm erlaubt, sondern weil es Rechtsnorm ist, so gut wie das Gesetz. Crome, celn. t. lhk. 89.

Kui kohtul on tava teadmata, täs peab tema, nagu öeldud, tava selgitama, temaga tutvunema, selleks kõiki võimalikke vahendeid ärakasutades. Sarnasteks vahenditeks on: kuulatakse üle kohalikke elanikke, kus tava tarvitatakse, uuritakse kohtu otsuseid, kus on tava kohaldatud, kaubanduskoodeksi arutelusid, nagu börse komiteede ja kaubandus-tööstuskodade lõendeid, teaduslikud tööd tavaõiguse kohta, vanasõnad j. n. e.

Mitte alati ei leia tava kohtu poolt kohaldamist ex officio, vaid mõnikord annab üks kui poolt sellele tähtsust.

Tsiviilkohtupidamise seadus § 10' järele ... суд, при невыяснении решения, может по ссылке одной или обеих сторон, руководствоваться общеизвестными местными обычаями, когда применение местных обы-

raeb dozbanbzemas mnemeneu zakonom ..
Pool, kes saabb tavale, mis kohtul pole
tunnist, peab töendama tema olemasolu. Kohus
võib tava olemasolu küsimuse arutamisel
arvesse võtta peale muude töendaste eelmiste
kohtute otsuseid, notariaalsete aktide töendeid, j.n.e.
nagu juba eelpool öeldud.
Nüüd vaatame veel, kas võib olla tavaõigu-
se rikkumine kassatsiooni kaebuse põhjuseks. Selle küsimuse kohta on palju lahk-
arvamisi, iseäranis Prantsuse kirjanduses[1]
Need, kes jaatavad küsimust, ütlevad, et tava-
õigus on samane kui seadusgi. Kohus raken-
dab niisama seadust kui ka tava. Ja kui
kohus pole tavast õigesti aru saanud ja on teda
valesti seletanud, siis on ta rikkunud materiaal-
õigust, ja tema ülekohtutamine kuulub kassatsi-

1) Шершеневич, Курс торгового права, стр. 81.

vani kohtule. Vastased tõendavad, et kassatsiooni kohus on ainult seaduste kaitseks; tava siis on vormilt ebakindel ja ülese kõikuva iseloomuga, ei või seadusega ülevääristada. Meie tsiviil kohtupidamise seaduse § 793, punkt 1 lubab kassatsiooni kaebust „случае явного нарушения прямого смысла закона вследствие неправильного его толкования". Tähendab, seadus lubab kassseerida teise ülalloodud vaatekoha järele. Kuid kõne juristid on absoluutsete vastupidiste seisukohale. Nende vaate järele pole põhjust kassatsiooni kohtu kompetentsi piirdenda. Kui juba tava on kord juriidiline norm, siis peab ka kassatsiooni kohus kaitsema tema õigel kohaldamist. Sellel seisukohal asus ka senat.[1])

1) Тромфимов, цит. т. lhk. 16.

D. Kohtu tegelus.

Tarvitatud kirjandus:

Демченко, Судебный прецедент. (Ж. М. ЮО. С-Петербург 1903. т. 3 ja 4, lk. 80, 26).

Dernburg, Pandekten, I Bd., Berlin 1896, lk. 64 jj. Тютрюмов, Гражданский процесс, Юрьев 1925, lk. 40 jj.

Шершеневич, Общая теория права lk. 465 jj.

Гамбаров, Курс гражданского права Том I. С-Петербург 1911, lk. 339 jj.

Puchta, Das Gewohnheitsrecht — I ja II — Erlangen, 1828-37.

a/ Kohtu tegelusc all mõeldakse üldist, kestvat ja ühetaolist õigusnormi kohaldamist kohtu poolt.

Palju loevad kohtu tegelust iseseisvaks

õiguse allikaks, sarnaselt seadusele ja tavaõigusele.[1] Teised ei käsitle hindamist kohtu tegelust kui õiguse allikat, kuid rõhuvad ta tavaõiguse alla ja nimetavad teda kui tavaõigust[2]. Seadus, ehkki ta on küllalt abstraktne ja üldine oma formulatsioonide poolest, ei ole ta selleks siiski nii võimas, et jõuaks järele elu igapäevasele mitmekesistumisele ja nõuete kasvavatele nõuetele. Kohtu tegelus aitab määrdiraja õiguses täita tühikuid, sest seaduse ja tava rakendamine kohtuniku poolt ja üldaraamis seaduse kohaldamine analoogia põhjal on omalt olemuselt kohtuniku vaba õigusloov tegevus. Sellepärast

---

1/ Trompowsky, eelm. t. lk. 40

2/ Crome, eelm. t. 87.

tulebki kohtu tegelust iseseisvaks õiguse allikaks lugeda.

Iga kohtu otsus omab kahekülgset tähendust: esiteks, kohtu otsus lahendab konkreetse juhuse ja ta saab seaduse jõu selle juhuse jaoks, nii ilk see otsus tehti; teiseks, kohtu otsus kui õiguse kohaldamise viis, saab pretsedendiks, s.t. reegliks teiste sarnaste juhtude otsustamisel tulevikus[1]. Kuid kohtu otsus, ükskõik, kas võtta ükskõik otsus, ehk terve rida ühesuguseid otsuseid ei oma formaalset-kohustavat jõudu teiste sarnaste juhtude asjade otsustamisel tulevikus. Kohtu tegelus läheb küll lähka selle poolest teistest õiguse + allikatest, et tal puudub formaalne-kohustav jõud.

---

[1] Vrd. Demiens, cit. t. lk. 79 j.

Ja seob siiski mõsamõa kõhtunikkuu
kui seadus ja tava, kuid rohkem
moraalselt. Aitab peaaiskaudsest
vaatlusest õigusse ajalossse ja müüdi-
aja kohtute tegelusse, et veenduda,
missugusel määral kõrgemate, antori-
teetsemate kohtute otsused avaldavad
mõju alamatele kohtutele, kes otsuste tege-
misel on mõjutatud kõrgemate kohtute
eeskujust. Pretsedendid etendavad suurt
osa kohtu otsuste tegemisel, selle peale
vaatamata, et mõema aja kooddeksid
keelajad ära kohtunikkudel saadud
otsuste tegemisel kohtu eelmistele otsustele
ja autoriteetsete õigusteadlaste töödele.
Mõni ei või keelata kohtunikkul veenduda
oma otsuse tegemisel eelmiste otsuste
õigsuliikuses ja missuguseid käsitlusi

teadlikult, väljamõnes nende seesmisest
väärtusest. Kohtunik allub pretsedentidele
seda enam suurema valmisolekuga, et
ta vabastab sel teel kohustusest üksikult
uurida küsimusi, mis on jäetud sõõti
formaalselt-kohustavate õigusnormide alikaate poolt.
Kui juba eraisikute teod leiavad tähelepa-
nu ja kordamist tavatsel tingimustel, olles
eeskujuks teistele ja saades võimaks üld-
reeglina, seda enam järelemamist ja
kordamist leiavad kohtu otsused ja eriti
terved read ühesarnaseid kohtu otsuseid,
mis pole mitte mingisugu individuaalse
tahte avaldused aktid, kui seadusandlike
autoriteetsete organide korraldused.
Sellepärast otsustakse selgituste otsuste
eeskujul, iseäranis aga siis, kui mõne
normi tahtes on mingisugune kahtlus,

eeldades presumptüvselt, et eelmised otsused on õiged. Kui sa presumptsioon pole ümberlükatud, kohtud käivad kujunenud praktika järele ja taganevad sellest ainult siis, kui senistes otsustes leitakse viga, kui nad leitakse ebaõigeteäca.

Kohtu tegelus läheb lahku tava õigusest järgmiste tunnusmärkide poolest:

Tavaõigus, nagu meile tuttav, tekib rahvases elus riigivõimu organide kaastegevuseta, rahva juriidilise praktika läbi; selle vastu kohtu tava tekib riigi organi-kohtu praktikast, kus väljub kohtu vandeõigusele. Sellepärast on kohtu tegelus erilise õigusallikas, mis eraldub tavaõigusest, millega ta võib mõnikord isegi vastollu saltuda, ja teistest õigusallikatest, sest tal

puudub formaalne-kohustav jõud.
See jõud asendub vabatahtliku alluvuse kohtu tarvis. Õsitens allub talle tava looja organ — kohus, aja ~~jõu~~ ka ühiskond [1].
Peab meeles pidama, et kohtu tegelus on ainult siis õiguse allikaks, kui ta ühtib üldiselt, kestvalt ja ühetaolselt. Õiguse allikaks pole kohtu otsus, võetuna üksikult. Üksikul kohtu otsusel on ainult teatavlik jõud ainult selle konkreetse juhuse jaoks, mida ta lahendab.
b). Maa, kus kohtu tegelus õiguse allikana on iseäranis tähtsal kohal, on Inglismaa. Seda mida nimet. hariliku Inglise tavaõiguseks, on pretsedentõigus (Case-law), mis on koondatud kohtu

1) Vrd. Tammsaare, selm. t. lk. 341.

otsuste kogudesse. Inglismaal on saatusmine kohtu pretsedendile samasuguse jurüdilise tähtsusega, kui saatusmine parlamendi aktile. Kohtutegelase kui õiguse allika jõud väljub järgmiselt: Iga kohus on seotud kõrgemate kohtute otsustega; esimese astme kohus ei või vastu vaielda appellatsiooni kohtu otsustele ja appellatsioon kohus omakorda ei või eeldada jälgimast lordide palati otsuseid. Lordide palat on ühtlasi seotud oma otsustega, ka otsused omavad kohustuslikku jõudu ka tulevikus. Ka appellatsioonikohus on seotud oma otsustega ja teiste temaga ühel astmel olevate kohtute otsustega (king's - court of exchequer chamber). Eraus on tehtud sel juhusel mille alluda kohtu pretsedendile, kui kohus jõuab kästimoti-

rectitud otsusele, et käesolev pretsedent on
kahe ehk rääkiv vastu maksvale õigusele. — See on n.n. anglo-saksi
seisukoht ja kohtu pretsedentide suhtes.[1]
C.J. Hoopis vastupidisel seisukohal on n.n.
kontinentaalmaade vaatekoht, kus kohtu
pretsedent ei oma juriidiliselt mingi-
sugust tähendust.

XVIII sajangu lõpul ja XIX sajangu
algul pääsesid võrdale kohtu toe-
lus kui õigusallikas Saksamaa teha-
plaanile. Preisi maaõigus 1794 a. ja
Austria tsiviilkoodeks 1811 a. keelasid
kohtutel kasutada kohtu pretsedente
kui õigusnorme. Ajaloolane kool
Puchtaga eesotsas, selle vastu õpetas,

1) Demburg, cit. t. lk. 85, 90.

et kohtu tegelus ühenduses tavaõigusega on veel õigusallikas[1].

Romanistid ei eita juristide praktikat õigusallikana, võttes arvesse, mistõttu tähtsat osa oli etendanud kohtu tegelus Rooma õiguse retsipeerimisel[2].

D/. Mis puutub kohtu tegelusse praegu meil maksvate Vene seaduste järele ja eriti kassatsiooni kohtu otsuste jõusse, siis peab ütlema, et kohtusenatistikute redaktorid selles suhtes selgeid arvamisi ja kalduvust ikka ühe poole, et jääda Prantsusmaal väljakujunenud kassatsiooni kohtu korrale. Selle järele ei tsiviilkohtupidamise seaduse § 815, cga

---

1/ Puchta, Das Gewohnheitsrecht I k. lhk. 161–167 ja II k. lhk. 14–21.

2/ Dernburg, cclm. I. lhk. 66.

ka motiividest ei saa teha järeldust, et kassatsiooni kohtu otsused omaks ülekohustuslikku jõudu[1], niikui ei saa teha seda järeldust ka kriminaalkohtupidamise seaduse §§-dest 930, 933, mitmugi peale nende asjade, mis asjas olid kohtu kassatsiooni kohtu otsus. Tsiviilkohtupidamise seaduse § 813 järele on kassatsiooni kohtu otsus seondulik sellele kohtule kuhu saadetakse, kuhu saadetakse kohtu esi teistkordseks otsustamiseks. Same määrus on väljendatud ka kriminaalkohtupidamise seaduse § 930. Teiste kohtuasjade jaoks kassatsiooni kohtu otsus ülekohustuslikku jõudu ei oma, ja kassatsiooni kohtu otsused kuulutakse välja ainult käsitamiseks

---

1) Шершеневич, сравн. с 1864 г. 42.

kohtutele. Kassatsioont kohtu otsuste jõud ei seisa mitte nende ametlikkuses, mitte selles, et kassatsioonikohus on kõrgem seaduste valvaja, kaitsja, vaid nende otsuste seesmises väärtuses (non ratione imperii, sed imperio ratione).

Sisujuht.

		lk.
	Sissejuhatus.	2.
	Õiguse allikatest.	10.
A.	Seadus.	
1.	Seadusest üldse.	18.
a).	Seadusformaalses ja materjaalses mõttes.	18.
2.	Seadusandluse käik.	27.
ad a).	Seaduse algatus.	28.
" b).	Seaduse eelnõu arutamine.	29.
" c).	Seaduseelnõu kinnitus.	31.
" d).	Seaduse vormistus.	35.
" e).	Seaduse kuulutamine.	38.
3.	Rahvusvaheline õigus Eesti õigusena.	46.
4.	Seaduste kooskõlast põhiseadusega.	51.

5. Eestis makstud readused: 55.
a/. Seaduste kokkuvõtte 16 köidet. 56.
b/. Üks seadustest, mis antud Vene põhiseaduse § 87 põhjal. 66.
c/. Vene valitsuse poolt antud seadused 1915 a. kuni 24 okt. 1917 a. 66.
d/. Saksa okkupatsiooni võimude poolt antud õigusnorme. 67.
e/. Balti eraõigus. 67.
g/. Eesti- ja Liivimaa talurahva seadused. 74.
h/. Eesti oma asutuste poolt antud seadused. 74.

B. Määrus.

1. Määrustest üldse. 78.
a/. Määrused formaalses ja materjaalses mõttes. 79.
b/. Üldmäärused ja valitsusseeskirjad. 81.
c/. Määruse ja korralduse vahe. 85.
d/. Määruse ja seaduse vahe. 87.

c/. Määruste kuulutamine ja kontroll. 89.
2. Määruste (üldmääruste) jõustumine. 90.
ad a/. Ellurakendus- või korraldusmäärused. 91.
" b/. Seadust asendavad ja seadust täiendavad määrused. 94.
" c/. Kaitseseisukorra määrused. 96.
d/. Dekreetmäärused. 102.

C. Tavaõigus.

a/. Tavaõiguse juriidiline iseloom ja tekkimine. 111.
b/. Tavaõigus tsivilõiguses. 116.
c/. — " — kaubandusõiguses. 119.
d/. — " — avalikõiguses. 121.
e/. Tavaõiguse kohaldamine. 122.

D. Kohtu tegelus.

a/. Kohtu tegelase juriidiline iseloom. 129.

b/. Kohtu tegelus Inglismaal. 135.
c/. Kontinentaalraatekoht kohtu tegelure
peale. 137.
d/. Kohtu tegelus meil maksvate
seaduste järele. 138.

PUUDUV LEHEKÜLG

Rubinnaja
473641
L

Kuresoo, Sergei